

29

4

El

Res

4454

J. A. Telles da Sylva
Lista 12, nº 154

39 pages

Q.L

es del Collegio Viejo

Duplicado

(25)

ANSELMO, 315 2
156 referencias

C. 107.

EXEMPLARES -
EVORA E
COIMBRA

A. L.

[Faint, illegible handwriting at the top of the page]

[Faint, illegible handwriting in the upper right quadrant]

[Faint, illegible handwriting in the center of the page]

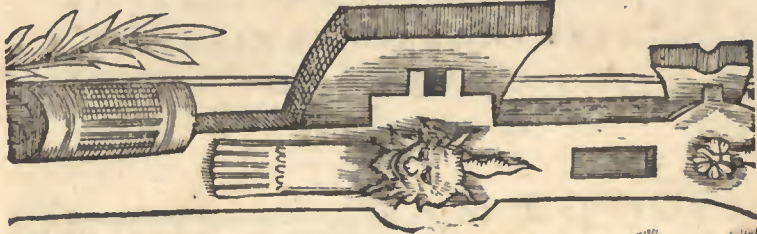

C#68

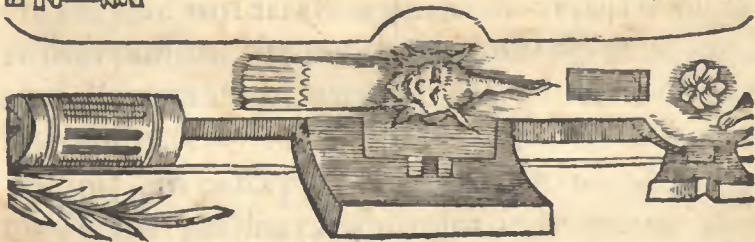
9.

3
802222

EPISTOLA
HIERONYMI OSORII
AD SERENISSIMAM
ELISABETAM AN-
GLIÆ REGI-
NAM.

COMPRA

255866

Res
4454

SERENISSIMÆ ELISABETÆ,

ANGLIÆ, FRANCIÆ, HIBERNIÆ

REGINÆ, HIERONYMVS

PROFESSORIVS

S. P. D.

RAM EQVIDEM
clarissima princeps in stu-
diū tuæ maiestatis & am-
plitudinis antea satis inci-
tatus, cū accepissem quātū
valeres ingenio, & quātos
progressus in literis græcis
& latinis haberes, & quo-
modo Regiam dignitatē

cum eruditione liberali coniungeres. Postea vero
quām ad me homines quidā detulerunt, à te scri-
pta mea libentet legi, tanta facta est ad hoc meū
erga te studium accessio, quantam verbis explica-
re non possum. Vtrum id vere mihi dixerint, an à
me falsum gratiam inire voluerint, incertus sum:
hoc vnum scio, me ex eorum sermone magnam
voluptatem percepisse, & consilium iniuisse, quo-
modo tibi per literas animum in te meum ple-
nissimum pietatis & obseruantix declararē. Nec
enim dubito quin eadem humanitate, qua opu-
scula mea lectitas, si verum est, te eorum lectione

A 2. non

non mediocriter oblectari, sis has literas meas acceptura, maxime cum illa ad communē vtilitatē conferantur, hæ vero literæ præcipuum status tui præsidium, & amplissimæ dignitatis ornamentū respiciant. Quãuis autem id præstare nequeã, hæc tamen voluntas mea non ingrata tibi debet esse. Solent enim magni principes, non tam muneris oblati dignitatem expendere, quàm offerentis animum atq; fidem pōderare. Cum enim maximū Regiæ dignitatis præsidium & ornamentum sit in hominum benevolentia atq; fidelitate constitutum, quomodo potest id illis iniucundum & ingratum accidere, quod intelligunt esse ex egregia voluntate atq; singulari fide profectum? Vt autem hinc initium scribendi faciam, soleo mecum sæpenumero Dei prouidentiam in Regibus admirari, quòd infinitæ prope hominum multitudini, ex tam diuersis, & valde inter se repugnantibus naturis conflatae eam mentem iniecerit, vt vellet vnum præcipue hominem intueri, vnius imperio contineri, vnius institutis & legibus alligari: vsq; adeo, vt cū homines de reliquis rebus acerbo odio sæpe dimicēt, effrænataq; mente dissentiat, in hac vna plerūq; re summa secum animorū consensione conspirent. Cum autē hoc valde admiror, tum eos Reges, quī hoc tam præclarum atq; difficile munus, ex voluntate illius summi atq; sempiterni

terni Regis administrant, homines omni virtute
 præstantes atq; plane diuinos existimo. Nihil est
 enim maius & amplius, nihil magis arduū atque
 difficile, quàm frenare hominū cupiditates, rese-
 care libidines, tueri innocentia, virtutem præmijs
 allicere, flagitia pœnis & supplicijs coercere, &
 vniuersam deniq; rempublicā pace & otio con-
 stituto florētē, omnibusq; bonis affluentē efficere.
 Hæc cū nemo nisi sit diuina mente præditus præ-
 stare valeat, illi profecto, qui pro dignitate Regio
 munere & officio funguntur, in cœlitum nume-
 ro reponendi sunt, & quasi quidam Dij inter ho-
 mines reputandi. Quod si viri excellentes cum
 omnem mentem in publica salute defigunt, &
 Regnum recte, sapienter, atque moderate guber-
 nant, inuictōq; animo omnia, quæ sunt reipubli-
 cæ pernicioſa repellunt, maximæ admirationi
 sunt: profecto cum mulier idem præstiterit, mul-
 to maiorem admirationem commouebit. Quid
 enim admirabilius, quàm in fœmīna virilem
 constantiam, in virgine senilem prudentiam,
 in summa opum affluentia summam modestiæ
 laudem eminere? Quid magis obstupendum,
 quàm mollem & delicatam mulieris naturam
 tantis esse virtutibus ornatam & instructam, vt
 totum Regni pondus sustineat, in eoque mu-
 nere summa cum laude versetur: quod vix

multorum hominum excellentium consilio ,
virtute , fide , autoritate conficitur ? Quare si
quemadmodum sperandum est , ita rempublicam
temperaueris , ut minime à maiorum tuorum ,
qui pietatem vnice coluerunt , virtute degene-
res , tanto illis omnibus magnitudine laudis an-
tecelles , quanto maius est imperium à fœmi-
na iuvene , quàm à viris ætate & exercitatio-
ne robustis sapienter atque fortiter administra-
ri. Quod si vnquam mulier aliqua virtute præ-
cellens se maximo animo ad studium publi-
cæ salutis adiunxit , & ex ea curatione atque
munere maximam laudem consecuta fuit , in
ea tempora imperium tuum incidit , eamque
materiam nacta es , ut si eas actiones , quæ in-
dole ista Regia quæ in te elucet dignissimæ
sunt , velis animo constanti suscipere , sis om-
nibus Reginarum maximarum virtutibus ob-
scuritatem amplitudine præstantissimæ laudis
atque dignitatis allatura. Hoc autem ut pos-
simus de te vniuersæ reipublicæ Christianæ pol-
liceri , multa faciunt. Es enim singulari ingenio
prædita , & magnarum artium disciplinis eru-
dita , laudibus mansuetudinis & lenitatis , quæ
cum istius formæ venustate consentiunt excel-
lis , nec eas laudes quæ ex constantiæ magni-

tyr hanc : vniuersæ reipublicæ Christianæ pol-
liceri

4
tudine oriuntur tibi repudiandas existimas. Si igitur tibi deesse nolueris, optime rempublicam constitues, finemque omnibus malis quæ illam perturbant impones, & immortalem gloriam consequeris. Contra vero si quid in tantis tempestatibus atque procellis offenderis, & gubernacula parum scienter tractaueris, periculum est (quod omen Christus auertat) ne reipublicæ istius nauis ad cæcos scopulos allisa frangatur, & diram cladem tibi commissi vectores accipiant. Cum igitur in eo statu sis, ut tibi necessario vel summa gloria cum totius Regni salute comparanda, vel insignis infamia cum maxima reipublicæ peste subeunda sit, opinor nullas tibi opes aut facultates tanti esse, ut eas cum fideli consilio, quod quidem ad stabilendum Regnum pertineat, conferendas arbitreris. Sed inquires fortasse, Ad eone tibi ab amicis & consiliariis inops esse videor, ut velis modo mihi consilium dare? aut tantum otium tibi à Lusitaniæ negotiis est, ut Britaniæ curam suscipias? Arbitror quidem esse in Britania multos sapientes homines, & singulari virtutis atque pietatis laude florentes: quibus si aures præbueris, & tibi, & Regno tuo præclare consules, Regiumq; decus, & dignitatem egregie sustinebis. Sed quemadmo-

B 7 dum

A4

dum qui rei augendæ vehementer intenti sunt, quamuis diuitias ingentes domi congestas habeant, non tamen aurum & argentum aliunde importatum repudiant, & quo ditiores sunt, eo maioribus accessionibus opes suas augeri & cumulari desiderant: ita sapientes Reges, quorum gaza magis est in bonorum prudentia, atque fide, quam in maximo auri pondere collocanda, quamuis consilijs abundant, nullo tamen modo, si qua fiat ad eas diuitias quas ipsi omnibus alijs anteponunt accessio, id aspernari debent: nec est illis magnopere curandum sit ne ciuis, an externus is, qui consilium dat, sed quo animo ad hoc officium accedat. Præterea consilia ab externis data, minus plerumque suspecta sunt. Multæ namque insidiæ principibus à suis domesticis intenduntur: multæ fraudes in aula Regia quæstus, & compendij gratia suscipiuntur: multa partim adulatione, & perfidia, partim offensionis periculosa formidine dissimulantur: ita ut raro inueniantur, qui Regibus libere loqui audeant. Accedit postremo quòd nullum christianum principem externum & alienum puto: sed omnibus obstrictum me esse profiteor: maxime vero tibi, quam in primis mihi propter spem, quam de tua benignitate concepi, vnice colendam & obseruandam proposui.

Vt autem

5
Vt autem ad id quod suscepi tandem aggre-
diar , duo in primis omnibus regibus confide-
randa sunt , & suscepti muneris amplitudo , & il-
lius gerendi difficultas. Amplitudo enim tanta
est , vt vix vlla maior in vita cogitari possit.
Sunt enim Reges omnes pro parte sua iuris di-
uini Vicarij. Diuinum siquidem est, tantum v-
num inter omnes excellere , vt omnes summa
consensione se illi regendos atque tuendos cō-
mittant : & in illius prudentia, virtute, bonita-
te, existiment esse sibi firmissima vitæ salutis,
atque dignitatis præsidia constituta. Difficul-
tas porro quanta sit , explicari non potest. Si e-
nim difficile admodum cuilibet est tenere om-
nes cupiditates , coercere libidines , animi mo-
tus ratione comprimere , totiusque mentis sta-
tum recte moderari, ne quid insurgat , quod a-
nimū impetu turbulento cōcutiat: quantū tandē
erit non suas tantum cupiditates , sed totius po-
puli libidines ita comprimere , vt nullus ex ea-
rum immoderatione tumultus oriatur , quod
reipublicæ statum labefactet ? Is igitur cui est
tantum munus impositum , vt primum quidem
se contineat. (nec enim fieri potest vt aliorum
libidines frangat , qui suas primum non cohi-
bet) deinde reipublicæ vniuersæ motus ita ra-
tione

tione temperet, vt omnes ciues quantum fieri
possit continentes & moderatos efficiat, vir-
tutumque omnium præsidio communiat, mul-
tis opibus humanis atque diuinis fulciendus
est: vt id quod animo magno instituit, ma-
gna felicitate perficiat. Vt autem primum de
humanis opibus loquamur (quæ tamen beni-
gnitate diuina continentur) omnes regum o-
pes & facultates, quæ summa industria conqui-
rendæ sunt, in bonorum hominum prudentia
atque virtute collocandas arbitror. Nec enim
aliquis princeps vlllo modo potest, vel in bello
victoriam consequi, vel in pace dignitatem tueri,
vel in negotio callide versari, vel in otio trāquilli-
tatē retinere, qui nō est bonorū comitatu circun-
spectus. Quomodo enim vnus tantum oculis
omnia quæ sunt Regibus animaduertenda pro-
spiciet? aut vnus tantum auribus omnium que-
relas exaudiet? aut vna mente atque ratione de
tot rebus, quot sunt ad salutem reipublicæ ne-
cessariæ cogitabit? Multi igitur sunt in Regni ad-
ministrandi societatem conuocandi, qui sint Re-
giarum virtutum opibus illustrati; nempe iusti-
tia, temperantia, fortitudine, grauitate, constan-
tia, liberalitate, & ea quæ laudes omnes comple-
ctitur sapientia. Ij autem tanta prudentia sint,
vt omnia diligenter explorent, & quæ sunt euen-
tura

tura ex antecedentibus causis multo ante provideant: tanta fide, vt nullo quæstu aut emolumento à veritate & officio deducantur: tanta virtute, vt nullo metu quominus omnia, quæ salutem afferre possunt, aperte dicant, impediantur. Multi enim quamuis recte sentiant, & reipublicæ consulere cupiant, ne tamen in principum offensionem incidant, vera & vtilia suadere nõ audent. Vt enim ægroti sæpenumero pharmaca salutaria, si fuerint acerba & iniucunda, aspernantur & respuunt, & earum rerum cupiditate capiuntur, quæ sunt sanitati valde contraria: ita principes interdum animi morbis oppressi & impediti, veritatis medicinam reiiciunt, & elaboratâ concinnitate mendacij, falsaque dulcedine vanitatis alliciuntur. Ita vero fit, vt quamuis in principio voluptate aliqua afficiantur, aliquando tandem dolore & cruciatu pœnas temeritatis & amentix persoluant. Vt autem nihil est veritate diuinius, ita nihil excogitari potest reipublicæ salutarius. Quod enim aliud discrimen est inter sapietes & insipientes homines, nisi quod sapietes vera bona magno sibi studio comparant, insipientes autem falsis rerum imaginibus elusi bona inania consectantur: & ita tandem dum falsos honores ambiunt, falsaque

fasque voluptates exquirunt, dedecoris summi
notis inuruntur, assiduisque flagitiorum & sce-
lerum pœnis excruciantur. Omnis igitur beata
vitæ ratio veritate continetur: tota autem mise-
ria mendacio & inanitate conficitur. Quocirca
omnes principes, qui rempublicam saluam vo-
lunt, & suam dignitatem perpetuo retinere cu-
piunt, hoc præ se ferre debent, hoc verbis atque
Rebus ostendere, sibi nihil esse luce veritatis an-
tiquius. sic autem bonos omni metu liberabunt:
& adulatorum impudentiam compressam tene-
bunt. Quod ut rectius assequi valeant, opus est
ut bonos atque veritatis amatores opibus augeant,
& honoribus summis afficiant: improbos autem
& mentiendi, & adulandi artifices longissime à
sua familiaritate repellant, omni que honore in-
dignissimos esse putent. Sunt enim adultores ve-
ritatis hostes sempiterni, omnibus bonis infesti,
Regibus valde perniciosi, neque solum in rem-
publicam vniuersam teterrimi, sed in Deum
ipsum maxime scelerati. Qui enim veritatem op-
pugnat, ipsum summum rerum omnium domi-
num, qui est summa atque sempiterna veritas, op-
pugnat. Sunt igitur homines isti nefarij atque pe-
stiferi, ab omni nobilitatis aditu, congressu, fami-
liaritate prohibedi, atq; adè in vltimas terras ex-

termi

terminandi, ne sceleris contagio ad Regum per-
niciem emanet, totamq; rempublicam mortifera
tabe conficiat. Contra vero qui nihil mētiuntur,
nihil simulāt, nullas opes veræ virtutis opibus an-
teferunt, vitamq; sapientia atq; probitate mode-
rantur, ex abditis etiam sedibus, si latitant, eruendi
sunt, & inuiti etiam atq; recusantes ad Regum
familiaritatem perducendi, multisq; opibus egre-
gie cumulandi. Magis enim propriæ Regum diui-
tiæ sunt, quæ proborū hominum fidei cōmittun-
tur, quàm quæ in ærarium Regis inferuntur. In
ærario enim congestæ inuidiam conflant: cū bo-
nis autē communicatæ, Regis nomen illustrent,
illiusq; statum gratorū hominum fidelitate cōmu-
niunt. Præterea opes abstrusæ atq; recōditæ pos-
sunt aut latrocinijs auferri, aut ministrorū perfid-
ia dissipari: at in gratis animis memoria benefi-
cij perpetuo infixæ permanet, neq; potest vllius
importunitate conuelli. Tū illud etiam considerā-
dum est, eos, qui non dolis atq; fraudibus, sed ve-
ra virtute ad Regū familiaritatē peruenerūt, om-
nes eas opes quas à Regibus habent, ad eorū fru-
ctum à quibus eas habent conferendas existima-
re: at qui per simulationē virtutis & industriæ o-
pes à Regibus adepti sunt, cū omnia ad suū emo-
lumentum reuocent, simul atq; maior species vti-
litas eorum animis obijcitur, principes dese-
runt,

runt, & produnt, & aliquando etiam oppugnant.
Vnde colligitur, quàm sint amentes omnes prin-
cipes, qui neglectis bonis, opes & honores ad im-
probos deferunt, erumque fidei suam dignitatem
committunt, qui præ sua cupiditate fidem san-
ctam habere non possunt. At qui tantum sapien-
tia valêt, vt eiectis improbis & sceleratis homini-
bus bonos assiscant, & illos secum consiliorum
& officiorum societate coniungant, præclare sa-
luti suæ atque dignitati prospiciunt. Nec enim
principum salus deserì potest ab illis, qui fidem
omnibus vitæ commodis anteponunt, neque eo-
rum dignitas aliqua dedecoris suspitione macu-
lari, cum perspicitur eos esse honestissimorum
hominum familiaribus implicatos. Vt enim ni-
hil est quod maiore dedecore Reges afficiat, quàm
flagitiosorum hominum familiaritas & consue-
tudo: ita bonorum amicitia plurimum illis di-
gnitatis & honestatis adiungit. Talem namque
de illis opinionem concipimus, quales ij sunt
quibus eos deditos animaduertimus. Vnde con-
cludi potest, non esse diuites atque potentes eos
Reges appellandos, qui auri ingentes acruos,
qui gemmas innumerabiles miro fulgore mican-
tes, qui maximam vim eboris, qui plurima me-
talla possident, qui compluribus nationibus im-
perant, sed qui multos homines virtute atque
fide

omnia
familiars

fide præstantes secum habent, sanctissimo amicitiaæ fœdere, & bonorum omnium quantum Regiæ maiestatis ratio pati potest, societate coniunctos. Illa namque omnia raro sine virtute parantur, nunquam vero sine virtutis præsidio retinentur: at virtus reliquis opibus nudata dignitatem suam facile tuetur, lucemque suam longe lateq; diffundit. Præterea diuitiæ si non sint virtutis præsidio munitæ, salutem dare non possunt, sed potius multorum cupiditatem irritant, & incendunt, vt insidias illis qui diuitijs elati sunt, sæpe moliantur: at virtus sine diuitijs sæpenumero statum Regum conseruat, & imminetia reipublicæ pericula propulsat. Et hæc quidem de humano præsidio dicta sufficiant: nunc ad diuinum consequens est vt veniamus.

Si igitur tantum præsidium est in bonorum hominum probitate atque fide ponendum, vt sine illorum auxilio non possit Regnū aliquod aut respublica diu salua consistere: quid tandem erit de ope diuina iudicandum? **D E V S** enim est cuius numinae, consilio, voluntate, regna nascuntur, augentur, atque retinentur: cuius mente atque ratione, gubernantur: cuius ope & auxilio fulciuntur: cuius denique

offen

offensione labuntur, & concidunt, atq; delentur. Princeps igitur qui velit munere suo perfungi, & sibi commissum imperiū apte moderari, eam primū curā suscipiat opus est, vt religionē pure atq; sancte colat, assiduūq; præcibus opem à Deo imploret, & statuatur, omnē Regni feliciter administrandi rationem numinis placatione contineri. Primū enim si sapientia Regibus tam necessaria est, vt sine illa nullo modo possint aliquā reipublicæ partem attingere, quin omnia peruersa atq; perturbata relinquant, sapientiæ vero lumen non aliūde ortum habet, quā ab infinita illa & immensa sapientiæ luce & splendore, mentisq; diuinæ claritate quā omnia reguntur & collustrantur: quid est Regibus maiore studio procurandum, quā vt toto animo in religionē incumbant, & castissimis præcibus Dei opē efflagitent? Quod si fecerint, ex illorū mente diuinæ sapientiæ claritas eminebit, & virtutis eximiæ splendor oriētur, vt non solum quid sit rectū, quid honestū, quid vtile perspiciat, & quantum vera bona à falsis intersint exploratè cognoscant, verū etiam omnia, quæ recta esse viderint, constanter efficiant. Vtrumq; enim diuina benignitas & gratia præstat. Clarissimū enim lumen humanæ menti præfert, & animum inuictō robore confirmat, ita vt minime labatur, & erret, aut difficultatē gerendi muneris extimescat. Nec enim

enim quidquam est tantis difficultatibus impeditum, aut tantis munitionibus obuallatum, quod non facile is qui est diuina virtute præditus expugnet. Facillime igitur omnes animi motus ratione vacuos comprimet, & cupiditatem continebit, & omnes flagitiorum labe repellet, animiq; statum ita honestatis luminibus illustrabit, vt admirabilis in illo venustas, & pulchritudo, diuinæque mentis effigies enitescat. Fieri enim non potest quin is qui Deum quoad licet & fas est in hac vita puris oculis intuetur, & illam præcellētissimam speciem & pulchritudinem assidue cōtemplatur, amore illius inflammetur, totumque animum ad illius imitationem effingat: maxime vero, cum eam imitationem & similitudinem nō tam studio, & contentione sua, quàm illius gratia & beneficētia consequatur. Ex hac autē animorum cum diuina mente similitudine, sempiternū amicitix fœdus existit: quod Deum ita cum humana mente copulat, vt omnia sua bona liberalissime cum animo casto & religioso communit. Illam igitur, & cōsilio instruit, & virtute corroborat, præsidio sepit, & in omni rerum discrimine præsentis numine protegit. Hac igitur fiducia erecti, qui veræ pietatis studio incensi sunt, quamuis omnia bellis ardeant, & terra ingenti motu tremefacta dehiscat, nunquam animos de-

mittunt, sed tum vel maxime diuinum sibi auxilium ad futurum contendunt, & in summa rerum omnium desperatione, ad firmissimam sp̄e salutis atque dignitatis eriguntur. Vnde colligitur, cum tant^a sit humanæ naturæ imbecillitas, & tanta in rebus fluxis & interituris inconstantia, omnisque vita sit periculis exposita, in illis solis posse magnitudinem animi atque virtutis inuictæ fiduciam reperiri, qui se Dei præsidio munitos esse considerant. Cum igitur nemo Regium munus obire sine admirabili sapientia, sine egregio dignitatis exemplo, sine roboris inuicti constantia possit, & nulla ex istis laudibus è terra nascatur, sed omnes è cœlo diuinitus oriantur: constat certe omne Regis officium esse in religionis sanctissimam rationem conferendum. Soli namque sapientes & moderati & fortes habendi sunt, qui Deo totius sapientiæ, & honestatis atque virtutis principè & architecto sunt purissimæ religionis fœdere deuincti.

Quid vero de iustitia dicendum est? Poterit ne eã colere, nisi qui mentē in vim & rationē sempiternæ legis intenderit, & totius iuris & æquitatis originē cogitatione cōprehenderit, & ordinē & cōuenientiam (qua summus ille rector omnia gubernat) vigilanter inspexerit, atq; postremo qui sese toto animo ad studiū diuinæ legis applicuerit?

10

rit? Nullo modo. Deus enim solus est vis, mens, & ratio, legis, iuris fons & æquitatis origo, totiusque iustitiæ parens, cuius numine leges omnes reipublicæ salutares & commodæ sancuntur, & cuius ope atque beneficio conseruantur. Vnde sequitur, vt illi solum iustitiæ splendore colluceant, qui in illud summum atque sempiternum iustitiæ lumen inspiciunt. Ex hac autem animorum conformatione qua homines Dei iustitiam imitantur, omniaque studia sua ad cõmunem vtilitatem conferunt, benignitas & hominum charitas exoritur: inde lenitatis & mansuetudinis laudes existunt: inde postremo omnis dulcedo verissimæ voluptatis atq; iucunditatis emanat. Nec enim vlla corpore percepta voluptas est cum ea voluptate, quæ ex vera honestate percipitur aliqua ratione comparanda. Corporis enim voluptas plerumq; furenter appetitur: & momento temporis effluit, mœstitiãq; deinde inurit, & dedecus impressum relinquit. At ea voluptas quã vera virtus efficit, & sapienter exquiritur, & cõstantissime retinetur, & nulla ægritudine contaminari, aut flagitio deformari potest, cum sit ab omni labis contagione pura, & cum eximij decoris amplitudine copulata. Ex quo sequitur vitam eorũ qui cum Deo amore cõiuncti sunt, non solum esse diuinæ virtutis ornamentis

excultam, opibusq; summis affluentem, & ad spē
firmam gloriæ immortalitatis excitatam, sed etiā
pura, & constanti, & eximia voluptate atq; iucun-
ditate refertam. Licet igitur cum Rege illo san-
ctissimo exclamare, Quam magna multitudo dul-
cedinis tuæ Domine, quam reſeruasti diligētibus
te! Hæc igitur omnia bona quibus suscepti in ma-
ximæ virtutis exercitatione labores leniuntur, &
admirabili quadam suauitate compensantur, cō-
tinet in se religionis studium, sine quibus impe-
riū administrari nequit. Tum etiam illud quantū
est? omnes enim subditi qui non fuerint immani-
tate quadā sceleris efferati, eos Reges qui religio-
nem pie coluerint, neq; mediocriter amabūt, neq;
mediocrē illis fidē adhibebūt. Fieri enim non po-
test, quin diuinæ pulchritudinis imago in oculis
hominū constituta mirabiles amores excitet, &
omniū voluptates ad se incredibiliter alliciat: ne-
moq; animū inducet vt credat, eū qui Deum me-
tuit, & illi valde placere cupit, fidē violaturū. Er-
go partim quia inteiligūt illum esse diuinæ sapiē-
tiæ monitis & consilijs eruditū, & in studiū com-
munis vtilitatis acriter incitatū: partim quia illius
bonitati minime diffidunt, neq; fieri posse suspi-
cantur, vt is cōmodi sui gratia cōmunem vtilitatē
negligat, & fidem & officiū prodat, ei libenter ad-
quiescūt, nec imperiū illius aliquo modo recusāt.

Quod

Quod si neque Regnū, neq; ciuitas, neq; domus
vlla sine imperio constare potest, imperiū autē re-
ligionis puritate sancitur, nihil profecto religio-
ne vtilius atq; salutaris ad hominū multitudinē
cōtinendā excogitari potest. Quid enim est quod
imperiū magis firmare valeat, eo principis studio
omnibus perspecto & cognito, quo omnes suas
curas & cogitationes in reipublicæ salutē cōfert?
sic enim fit vt respublica illū admiretur, & diligat,
& summa voluntate omnibus illius iussis obtē-
peret. Aliter enim nō diu imperiū illius sequetur,
sed vt eū excindat quantū potest elaborabit. Nul-
lum enim imperiū suspectū & inuisū, neq; tam
virtutis opinione confirmatū, quā suppliciorū
formidine munitū poterit esse diuturnū. Quod si
concordia rempublicā conseruat & auget, discor-
dia vero eam dissipat atq; comminuit, hanc autē
concordiam ciuium inter ciues, principis religio
rebus explorata conglutinat, omnes enim summa
consensione principi religioso parent, imperioq;
illius libenter astringuntur: in ea certe cōstat esse
summum firmamentum reipublicæ collocandū.
Tum illud etiā minime contemnendū est, quod
nec improbi ciues tanta confidentia illi principi
insidias parant, quē diuino præsidio vallatū existi-
mant: neq; hostes ita facile bellū contra illū susci-
piunt, quē auxilio diuino constipari suspicantur.

Si autem dolos instruunt, aut bellum comparant, id tamen titubanter & timide faciunt: ita ut facile scelerati ciues vel manifesto deprehensi pœnas sceleris exoluant, vel iniecto metu à facinore reuocentur, & hostes etiam facillime à belli gerendi cupiditate discedant. Cum eis namque libenter fœdera iungunt, quorum in bello virtutem metuunt, in pace autem fidem diligunt, & ne fœdus rite percussum violent, minime pertimescunt.

Postremo cū omnis respublica principū mores imitetur, necesse profecto est, ut si princeps fuerit egregius pietatis atq; religionis cultor, vniuersa respublica sese eadē religione cōstringat. Religio autē cupiditatē refrenat, petulantiam cōprimit, insolentiam frangit, temeritatē & audaciam coercet, hominesq; modestos reddit & legibus, atq; legū custodibus obsequentes. Nihil est enim ad continentiam cupiditatis immoderationē, & reprimendam iactationē atq; leuitatē metu diuini numinis efficacius. Cū enim cogitamus, quā simus illius summi domini & parentis optimi beneficijs obstricti, & quanta supplicia sint illis constituta, qui decus animi sui flagitio & impuritate cōtamināt, mente recolimus, & intelligimus nullas esse latebras, quæ aspectū diuinæ mentis impediunt, cum etiā ea quæ terræ visceribus inclusa sunt, & tartareæ plagæ sempiternis tenebris occuluntur, illi pateant

12
teant atque dilu cescant: cum hæc inquam omnia
nobiscū reputamus, partim ne aut turpitudinis
offensione illius oculos violemus, aut nos ingrati
animi scelere, quo nullum grauius esse potest a-
stringamus: partim ne statum nostrū prodamus,
& sempiternā nobis ipsi pestē flagitio nostro ma-
chinemur, cupiditati resistimus, diuinoq; præsi-
dio firmati clarissimā victoriam de temeritate de-
uicta atq; profligata consequimur. Nec enim vn-
quam illi, qui Dei iudicia metuūt, & illius offen-
sionē verentur, sunt ab illius ope derelicti. Illius
igitur ope defensi facillime omnē cupiditatis im-
petum a rationis arce repellūt. Cōpressa igitur &
edomita cupiditate, nō erit difficile seruire officio
& dignitati, omniaq; virtutum munera sustinere.
Quis enim à se turpitudinem repellet, nisi is qui
summā illam atq; sempiternā honestatē, & diui-
næ pulchritudinis decus & elegantia puris oculis
intuetur? Quis iustitiā sanctissime colet, nisi qui
modum & ordinem & cōuenientiā, quo cuncta à
summo Rege temperantur, suisque in locis aptis-
sime collocantur, & muneribus illius præscrip-
tione distributis fungūtur, ratione considerat? Quis
pericula vitæ cōtemnet, & in acie pro iustitiæ san-
ctitate, & reipublicæ salute fortiter & strenue dimi-
cabit, nisi is qui sibi diuinū auxiliū minime de fu-
turum esse confidit: & quamuis in acie cadat, in-

72

B 4

telli-

telligit se minime à Deo esse derelictū, sed potius sibi pro breui & exigua vita sempiternā reddendam esse, in qua omnibus summis bonis in sanctorum cōsortio perfruatur? Si igitur religio in pace homines efficit modestos atq; téperatos, & inter se amoris cōsensione mirifice cōspirantes, & legibus atq; principū iussis libéter & studiose parētes, in bello autē diuina quadā virtute corroborat, & studio immortalitatis incendit, vsq; adeo, vt libentissime sanguinē, atq; vitā patriæ largiantur, vt in cœlū euolent: nonne satis liquet omnē Regis, qui officio suo satisfacere vehemēter expetit, curā & cogitationē esse in religionis studio ponendam? Sic enim omniū virtutū opibus & ornamentis magnificentissime redūdabit: & gloria ingenti nullis vnquam seculis interitura circūfluet: præsidijq; diuinis in omni rerū discrimine munietur: suorūq; sibi beneuolentiā egregie cōciliabit: & extantorū bonorū recordatione ingēti gaudio cumulabitur: neq; solū ipse beatus erit, sed sibi permisam rēpublicā reddet eiusdē felicitatis atq; beatæ vitæ participē: in quo quidem est Regis munus & officiū constitutum. Quod enim est aliud rēpublicæ principi munus alsignatum, quàm vt rēpublicam florentem, atque beatam faciat? Quod quidem nullo modo sine egregio pietatis cultu, & religionis sanctitate perficitur.

Sed

13

Sed quo magis religio omnibus virtutibus præstat (omnes enim ex illa oriuntur, & eiusdem complexu & gremio continentur) eo magis metuendum est, ne impietas in nomine pietatis atque religionis inuadat, & per simulationem sanctitatis omnes sanctitates euertat. Cum enim nihil sit magis aduersarium virtuti, quam virtutis assimulatio, tum id in ficta religione apparet facillime, nam scelus immane, nomine pietatis quasi quodam integumento fraudulenter inuolutum id suscipit, ut omnem religionem delet, atque memoriam numinis celestis extinguat. Hoc in loco Princeps amplissima valde prudentia tua mihi opus est. Cum enim sis tantis curis implicata, ut per te nequeas ullo modo insidias vitare, & tantum periculum, quantum tibi & omnibus Christianis intenditur ratione præcauere, & cum in hac una re præcipue muneris tui summa consistat, ut religionem purissime colas, ut si diuino præsidio cincta, commissum tibi Regnum cum summa felicitate tuearis, nihil gratius tibi debet esse, in tanta Religionis dissensione, quam ab homine tuæ dignitatis cupidissimo, & ab omni cupiditate nefaria remotissimo, & minime veræ religionis ignaro de tantis rebus admoneri. Hoc enim tibi affirmare possum, me si ingenio & humanitati tuæ diffidere non, nunquam ad has literas scribendas accessurum fuisse. Summæ namque

temeritatis esset, id de quo spem prorsus abiecis-
sem curare velle. Sed cum ingenium, literæ, huma-
nitas, indoles, & reliquæ laudes quibus abundas,
in magnam me spem magni tui decoris atq; di-
gnitatis impulisset, & cum intelligerem, id quod
erat in tuo Regno de Religionis sanctitate detra-
ctum, nō esse tibi, sed multis hominibus, qui om-
nia iuris atq; religionis claustra nescio qua amen-
tia vexati reuellere conantur assignandum: quod
autem non omnis religionis cultus interierit, tuæ
clementiæ & pietati tribuendū, meam orationem
tibi minime iniucudam fore confido. Quocirca
te quantum possum oro & obsecro, primum qui-
dem, vt hos meos conatus in bonā partē accipias:
quod certe facies, si qualis sit in te animus, ex quo
hæc omnia depromuntur inspexeris: deinde ne
priusquam omnia, quæ his literis mandare con-
stituo perlegeris, quidquam de illarum, vel sa-
pientia vel temeritate præiudices: postremo te
Christi optimi maximi fidem obtestans depre-
cor, vt si quam opinionem veritati contrariam
aliorum fraudibus inducta comprehendisti, si
eam recta ratio labefactabit, veritas patefacta
conuellet, pietas extorquebit, ne beneficia Chri-
sti repudies, sed ei rationi, quæ magis cum chri-
stianæ disciplinæ sanctimonia conuenire perspe-
xeris, libenter assentiare. Etenim non solum ani-
mi lu-

mi superbi & arrogantis, sed etiam ingenij hebetis & obtusi (quæ vitia à te plurimum absunt) ita certis destinatisque sententijs hominum importunitate inculcatis addici, vt nulla ratione queat ab ea sententia, quam semel tuendam recepit auelli. Cum autem hoc in omni vita sit valde bonis rationibus aduersarium, tum vero in praua religione pertinaciter suscepta pestiferum. Quo enim res est clarior, & illustrior, & vtilior, eo ficta illius species est tetrior, & immanior, atque funestior. Quod vtinam his turbulentis temporibus minime experti fuissetus. Postquam enim quorundam hominum importunitate & audacia ab ea religione discessum est, quæ à Christi, & Apostolorum temporibus ad nostra vsque tempora inuiolata permansit, multique verborum lenocinijs inuitati ab ea via deflexerunt, quam Christi discipuli munierunt, & multi sancti homines, in quibus Christi spiritus insidebat illustrauerunt, vt eam sequerentur, quæ specie quadam libertatis atque iucunditatis incautos & improuidos alliciebat: postquam igitur hæc noua disciplina multorum concionibus turbulentis, & libris contaminatis increbuit, vidimus repente pudorem extinguui, honestatem profligari, iura diuina & humana conculcari, sacra pollui, sanctitatem irrideri, audaciâ impunitam volitare,

volitare, impudentiã corroborari, multiplices & inter se valde discrepãtes opiniones inseri, & conjunctionẽ christianã impia sectarũ varietate perfringi, & in omni loco, in quem hic hominũ furor irruebat teterrimæ discordiæ flammã & incendiũ incitari. Inde namq; acerba odia, crebri tumultus, pestiferæ contentiones extiterunt. Inde bella horrenda & exitiosa nata sunt. Multæ deinde passim strages editæ, multæ vastitates illatæ, multorum opes ferro atq; flãma consumptæ. Iam vero quãta in plerisque eorum, qui harum opinionum authores sunt crudelitas emineat, quã intoleranda arrogãtia subnixi ambulẽt, quã petulãtia, & cõuitio sanctos homines insequantur, quis non videt? Adde nũc legum interitũ, imperij contemptum, regiæ maiestatis odium, & crudeles insidias, quas isti principibus impie atq; nefarie moliũtur. Adde clandestina colloquia, vbi de Regum peste atq; perniciẽ coniurant, & illis pro quorum salute Deum venerari atq; precari debuerant, exitium scelere infando machinantur. Quis enim est adeo mentis expers, vt non intelligat hanc sectam popularem esse, & multo magis irritandæ multitudinis cupiditati & amentix, quàm coercendæ plebis insaniæ congruentem? Omnes autem populares homines cum nullo consilio, nulla mente sint, & immodica libertatis cupiditate rapiantur, leges

leges oderunt, iudicia detestantur: Regū maieſta-
 tem extinctam cupiunt, vt licentius & impunius
 queant per omnia libidinū genera vagari. Legi-
 bus enim ſolui cupiunt, vt ſerui cupiditatis fiant.
 An id obſcurū eſt? An parū multis exemplis explo-
 ratum? An non perſpicuū eſt omnes eorū conatus
 eo ſpectare, vt principib⁹ de medio ſublatis impu-
 nitam flagitiorū omnium licentiam cōſequātur?
 Alios itaq; veneno ſuſtulerunt, alios ferro truci-
 dare concupierunt, & de illorū imperio delendo
 conſilia plena ſcleris inierunt. Sed inquiet fortaf-
 ſe aliquis; hoc non odio quod iſti religioſi homi-
 nes cū principibus gererent accidiffe: ſed propter
 religionis diſſenſionē. metuendū non eſſe ſi prin-
 cipes cum illis de religionis inſtituto atq; ratione
 conſenſerint, ne quod illorū vitæ periculum inci-
 tatae multitudinis audacia & improbitate conſe-
 tur. Hoc qui dixerit, fateatur neceſſe eſt, iſtius reli-
 gionis inſtitutum atq; decretum eſſe, principibus
 qui voluerint religionē, in qua ſunt ſanctē atq; ſa-
 pienter cnutriti deſerere, vt popularē amentiam
 ſequātur, necē per fraudem atq; ſcelus machinari.
 Deinde parū prudenter animaduertit huius ſectæ
 finem eſſe nimiam libertatē, quæ nullis finibus
 arceri valeat: qua quidem nihil poteſt magis eſſe
 Regū officio atq; diſciplinæ contrarium. Regis e-
 nim officiū eſt flagitium ſupplicio reſecare: plebs
 effrenata

noluc
 xint

effrenata omni suppliciorum metu solui concupiscit. Rex legū minister, & custos, & vindex est: illa leges omnes quantum potest importuna temeritate conuellit. Rex paci & otio consulit: illa pacem & otium indomita cupiditate perturbat. Rex postremo non omnibus æqualiter omnia distribuenda putat, sed vt qui libet dignitate antecellit, ita eū pro virtutis ratione remunerat: at ea omne dignitatis discrimen tolli, & infima summis permisceri desiderat. inde adeo fit, vt cū omnibus principibus infesta sit, tū vel maxime Reges immani odio persequatur. Nullam enim dignitatis excellentiā pati potest: & eo conatus omnes cōparat, vt principes vel interimat, vel saltē in turbam conijciat. id quidē in principio non apparet. At postquā hominū furentiū multitudo vires colligit, tū demum audacia impunitate diuturna cōfirmata ad perniciē Regiæ maiestatis erūpit. Cū igitur hæc sit multitudinis imperitiæ natura, simul atq; populares duces adepta est, qui illā furiosis cōcionibus tanquā ventis exagitent, atq; temeritatis & amētix fluctus immanes extollāt: imperite certe faciūt principes, qui nascēti sceleri nō resistunt, sed indulgentia sua illud alūt, & fauore etiā cōfirmant. nō enim intelligunt se sibi ipsis interitū machinari, cū id crescere & augeri permittunt, quod tandē adultum eos de omni statu deiiciat, seroque

seroq; tandē sentient se pestē aluisse, quā cum vo-
luerit exsecare non poterūt. Tunc igitur amentix
pœnas dabunt, quēadmodū faciunt omnes prin-
cipes, qui popularem dementiā auctoritate publi-
ca armandam suscipiūt. At negabūt sectam hanc
esse popularem. Quæ igitur secta popularis est, si
hæc non est? An non seditiōnes p̄sīm cōcitāt? an
non legū atq; iuris repagula perfringit? an nō im-
perij maiestatem violāt? an non omnibus spem
nimix libertatis ostendit? Vbi enim est maior im-
perij contemptus, aut vbi magis principes multi-
tudinis irrisione ludūtur? In ijs certe locis in qui-
bus hæc disciplinæ pestis inualescit. Si igitur hic
furor ab hominibus popularibus impie susceptus,
à principibus temere neglectus, ad summum per-
uenerit, quacunque tulerit impetum omnia re-
giæ dignitatis præsidia & ornamenta peruertet.
crede mihi Regina, reipublicæ interitus est, morū
perniciēs, Regni vastitas, Regij splendoris exitiū
hæc secta, quæ nostris peccatis in multas christia-
næ reipublicæ partes inuasit. Sed dices non esse
tibi tantū Regnum, vt velis præ illius cupiditate
Regni sempiterni opes amittere: libenterque te
quoduis periculum adituram, dūmodo tibi adi-
tus in cœlum pateat. Hoc si dixeris, minime mira-
bor. Excellæ namq; mentis est, huius exiguæ vitæ
cōmoda fluxa cotēnere, & studio immortalitatis
inflan-

inflammari. Quid enim est in hac vita boni? quid periculo vacuū? quid non ærumnis vndiq; circumuentum? Rîsus, conuiuia, symphonias, ludos, festiuitates, multi dolores frequenter excipiūt, & omnes iucunditates exitu sæpe diro & exitiabili concluduntur. Vt autē omnia prospere cadant, mortis tamen acerbitas subeunda est: quæ nunquam procul abest, sed hæret semper in tergo, & aliquid quotidie de vita decerpit. Stultū est enim arbitrari, tum demū mortem imminere, cū vitæ finē imponit, cū vero quotidie vitā carpat, atq; paulatim conficiat vim illius non sentire. Singulis enim diebus à morte inuadimur: & quidquid ætatis elabitur, immanitate illius absumitur. Cū igitur summa celeritate fluat, & in tam exiguo temporis spatio infinitis doloribus etq; miserijs obiecta sit, & omnes opes maximæ, monēto tēporis euanescāt: quid sapiētius est, quàm omnia vitæ ludibria pro nihilo reputare, & mentis studio & cogitatione coelestia atq; sempiterna moliri? Quare si hæc tua mens est, vt quāuis omnia pericula tuis opibus intenta sint, id minime curandū putes, dum modo ea ratione viā in cœlum munias, nunquam satis potero tam excellam regix mentis indolē debitis laudibus exornare. Quare author tibi sum, vt si quā certam rationē isti nouæ religionis authores afferre possunt, qua facilius ad regnum illud
immortale

12

immortale peruenias, quamuis ex eorū discipli-
nis magnum aliquod periculum fortunis tuis im-
pēdeat, eos tamen foueas, omniq; honore dignos
existimes. Non enim cōparanda sunt exigua sum-
mis, humana diuinis, breuia sempiternis. Quid
igitur afferunt quod tantum momenti habeat, ad
regnum cœleste comparandum, vt antiqua religio
deserenda, & regni commoditas & amplitudo ne-
gligenda sit? Magnum inquiet fortasse aliquis, &
ad laudē singulārē mirabile. Nec enim nouitatis
authores sunt, vt imperiti homines opinantur,
immo potius omnia, quæ prolapsa erant ad anti-
quæ disciplinæ seueritatem reuocare contendunt.
Molestissime enim ferunt illam Christianæ disci-
plinæ puritatem, quā Christus & illius discipuli
tradiderunt, esse multis superstitionibus implici-
tam, multisque flagitijs fœde contaminatam. Sin-
gularem igitur rationem inierunt quemadmodū
omnem superstitionē tollerent, & maculas Chri-
stianæ dignitatis abstergerent, vt ita tandem Chri-
stiana disciplina amissum splendorem, atq; digni-
tatem recuperet. Præclarum quidem munus, &
immortali laude dignissimum. Quid enim cogi-
tari potest vel ad fructum melius, vel ad dignitatē
illustrius, quàm in tanta morum labe, atque per-
niciæ, rerumque optimarum vastitate & exitio,
existere aliquem tanta virtute præditum, vt nouo

more antiquos mores recolat, inflicta vulnera sanet, ruinis oppressa reficiat, violatā religionem expiet, & omnes res diuinas instauret? Quare minime mirū est, si multi in quibus pietatis studiū vigebat, & indigne patiebātur cultū verissimæ pietatis interire, tantis promissis excitati ad eorū se ductū libentissime contulerint. Sed illud in primis videndum erat, quā locupletes authores essent, qui hæc profitebantur. Vt enim mercatores pro ratione pecuniarum vniuscuiusq; fidē æstimant, nec enim illi credunt, quæ promisso satisfacere nō posse putant: sic etiā in tantis & tam magnificis promissis, non solum erat quibus illi verbis fidē obligarent, animaduertendū: sed multo etiam magis an haberent facultates, quibus fidem suam liberarent, ratione ponderandum. Excellenti igitur integritate, grauitate, continentia, virtute, constācia, inflammato cœlestium rerum studio; summisq; spiritus diuini muneribus ornatum & instructū esse conuēniebat, qui hoc tantum, & tam pulchrū facinus aggredereetur. Illud præterea considerandum est, cū olim multi viri sanctissimi atq; sapientissimi, in omni genere diuinæ virtutis excellētes extiterint, neminique eorum venerit in mentem tam honestam causā eadem ratione quam isti primum excogitarunt suscipere, esse consentaneū, vt ij qui nunc illam hac noua ratione & instituto recipiunt,

18
recipiunt, tantum illos heroes virtute superent,
quantum hoc ab illis susceptum facinus, omni-
bus rebus ab illis in vita gestis ad amplitudinem
laudis antecellit. Nunquid igitur est aliquis eorū
sanctior, & continentior, & fortior Athanasio, Ba-
silio, Ambrosio, Hieronymo, Augustino, & reli-
quis viris sapientia, & religione præstantibus, qui
non solum sese à communi vita segregarunt, vt to-
to animo atq; mēte in cœlo versarētur: sed poste-
ris ea monumenta reliquerunt, in quibus illorum
diuinam mentem spirare videmus? minime? Quid
igitur, mediocri ne virtute res tanta confici po-
tuit? credibile non est. Sed demus hoc illis, & fatea-
mur fieri potuisse, vt Deus eam disciplinæ rationē
ad remedium & instaurationem religionis indu-
ctam, quam olim diuinis hominibus celatā esse
voluit, ijs qui in aliqua officij mediocritate versa-
rentur, his tēporibus aperiret. Hoc saltem fateātur
opus est, eum quem diuina sapientia tanto mune-
ri præficiendū esse putauit, mediocri virtute, me-
diocri pietate præditū, & in omni vita moderatū
esse oportere. Nec enim Deus sanctitatis & hone-
statis amplissima munera sceleratis & flagitiosis
assignare solet: nec authoritatē habere possunt ap-
ud prudentes homines, ij, quorū vita est flagitijs
infamis. Quāuis igitur ad tanti muneris & officij
perfunctionē, insignem virtutē, & præcellentem

authoritatem, iure atque merito flagitabam, tamē
quia temerarium fortasse illis videbitur, in hac ho-
minum fece, antiqui officij atque virtutis exem-
pla requirere, mediocri iam virtute & authorita-
te contentus sum. Quis igitur ille fuit ita tempe-
ratus, ita moribus & vita constitutus, vt probabile
sit Deum hoc illi officium delegasse? Quis author
& princeps huius instituti fuit, atque tam præcla-
ri operis architectus? Lutherus. Qualis autem fuit
iste Lutherus? Homo certe (vt leuissime dicā) ne-
que continens, neque moderatus, sed audax, fu-
riosus, nefarius, turbulentus, & vnus omniū ma-
xime popularis. Quales autem fuerūt deinde qui
ab illius disciplina tanquam à fonte profluxerūt?
Homines profecto audaces, confidentes, elati, at-
que (ne quid grauius dicam) non tantis virtutibus
ornati, vt eorum authoritate permoti debeamus
ab illius religionis institutis, in quibus fuimus
enutriti desciscere. Quomodo igitur in sani homi-
nis rationem cadit, vt sanctissimus ille dominus,
qui semper homines simplices, & moderatos, &
humiles amplexus est, eorumque mentes qui sibi
nihil arrogabant, splendore sui luminis illustra-
uit, nunc commutata ratione simplices & humi-
les præteriret, vt eos, qui neque pudorem, neque
modestiam vllam retinent, noua hac & insolita
luce collustraret? Qua tandem inquam ratione, id
quod

A

quod hominibus tam sanctis, tanto studio puritatis incensis, tanta cupiditate diuini luminis inflammatis ignotum fuit, isti qui, ut multis signis intelligi potest, huius vitæ commodis addicti sunt, soli acutissime perspexerunt? Sed de illorum iam auctoritate non disputo. multorum enim peccatis accidit, ut non animaduertent homines, eos in quibus nulla excellentis virtutis auctoritas inesset, non posse villo modo, id quod ostendebant efficere. Demus igitur ijs si lubet, fieri aliqua ratione posse, ut qui non sunt egregia aliqua virtute commendati, & pietatis studio præcellentes, id moliantur & efficiant, quod viri virtute & pietate clarissimi præstare non potuerunt. Quo tandem igitur pacto id affecti sunt? Quia (inquiunt) illi quamuis Dei spiritum sequerentur, & Dei verbis essent intenti, auctoritatem tamen hominum nimis intuebantur. nos vero neque humanam auctoritatem sequi, nec humanis institutis obligari, neque quid rectum & honestum sit, humana ratione perpendere nobis decorum arbitramur. vnum auctorem, atque magistrum habemus, nempe Deum: illiusque tantum verbo, non humanis decretis & institutis, vitam moderandam censemus. O viros admirandos, atque veneratione dignissimos. Ita enim loquuntur, quasi nullum sit iam eis cum humana natura, aut cum aliqua concretionem mortali commercium. Sensus

enim videlicet iam fide compresserunt : animum
à corpore seiunxerunt : neq; solum naturam hu-
manam repudiant , sed omnes sanctorū hominū
authoritates aspernantur. cupiditatis enim vin-
culis expediti, in cœlum euehuntur, vt nihil aliud
quam Deum inspiciant. nec vllum cōsiliarium si-
bi, nisi spiritum sanctum adhibeant. Quod si ita
est, eos diuinos arbitror. Filij enim Dei sunt (vt
Paulus auctor est) qui spiritu Dei aguntur. Qui
autem filij Dei sunt, diuinis certe virtutibus orna-
ti sunt. Quod si orationis impudētiam flagitiosa
eorū vita coarguit, eos tamen audiemus, quo-
ties se tantum Dei verbum sequi confirmant? Si
enim verbum Dei tantum in omni vita sequun-
tur, neque cupiditatem, nec odium, nec iram, nec
ambitionem vllo modo sequuntur, diuinisque
virtutibus ornati sunt. Si virtutibus diuinis or-
nati non sunt, non est verum eos Dei tantū verbo
esse prorsus addictos. cum verbo namque Domi-
ni flagitium habitare non potest. Aut igitur Dei
verbo non diriguntur, aut nullum in se flagitium
admittunt. Si flagitium aliquod aut scelus in se
admittunt, verbo certe Dei non diriguntur. Sce-
lera autem multa concipiunt, vt constat, falsum
igitur est, eos verbo, & spiritus sancti numine gu-
bernari. Sed hæc spinosiora linquamus, & petam-
us ab illis, vt istius diuini verbi, quod in ore
semper

20

semper habent, specimen aliquod exhibeant. Dabis igitur hanc mihi veniam Princeps, ut omnia perscruter & excutiam, usque eo dum pateat quam præclare sit ab illis Euangelij disciplina constituta. Libenter igitur ab illis audierim, an aliquod iam his tam multis annis opus ediderint, quod nos cogat confiteri, eos Dei tantum verbo niti. Bene narras inquit. Sed nosti verbi diuini munus esse, ut est apud Ieremiam, ante quam ædificet, ædificia vetusta diruere: ante quam arbores fructiferas conferat, inutiles plantas euellere. Noui. Expecto igitur, & animo suspensus attendo, quid isto conatu & impetu tam præclaro diruatis, quid etiam euellatis, ut Christi ædificium instauratum, & hortum illius diuinis virtutum omnium plantis cultura egregia confitum aliquando videam. agite iam; celeritatem adhibete, summo studio contendite, ut id tam præclarum opus ad exitum perducatis. Date igitur operam quantum potestis, ut Satanæ mœnia conuellatis, superbiam excindatis, iracundiam & maledicentiam comprimatis, impuræ & flagitiosæ cupiditatis fibras euellatis, omnem materiam furoris, atque discordiarum seminariū extirpetis, ut tum demum modestiæ & humiliatis Christianæ fundamenta iaciatis, & vitæ continentiam & religionis purissimæ castimoniam,

& charitatis Christianæ plantaria seminetis. Recte mones, sed aliquid aliud ante demoliamur. Quid tandem est illud tam dirum & execrandum, quod prius quàm has tam funestas generis humani pestes funditus euertatis, excindere velitis? Rem in-
+ quiunt acerbam & indignam, & inclusum supplicium, ex omni memoria propter grauitatem offensionis euellendum. In ædes enim in quibus sacræ virgines inclusæ, noctes & dies hymnos in Dei gloriam concinunt, & Christum pro Regum atque Principū salute, & populi totius incolumitate veneratur, irruemus: pudoris septa reuellemus: claustra pudicitia perfringemus: neq; patiemur diutius ingenuas virgines voluptatis fructu priuari, & filiorū ope destitui, & in orbitate miserāda cōsenescere. Agnosco vestræ charitatis & humanitatis officiū. Quid deinde? Tū vel monachis, quorū etiam sodalitia similiter euertemus, vel quibusuis de plebe hominibus eas locabimus. Capite deinde sanciemus, ne quis in posterū audeat religionis causa libidini perpetuo repugnare. Capitale enim facinus est, nec vlla ratione ferendū. Quid audio? Tu veteris disciplina seueritatem reuocas, qui id quod erat in illa valde admirandū, & quod cœlestis puritatis imaginē continebat, tāta contētionē conuellis? Quid enim est admirabilius, quàm cōpressa libidine, quæ animum à cœlestium rerum
contem

21

contemplatione retrahit, tota mente de pulchritudine diuina cogitare, & amore ipsius diuinitatis incendi? Difficile inquis est. Sit si lubet etiam difficillimum, dum modo intelligatur, quo id difficilius est, eo magis illustrari diuinam clementiam: quæ tanta vi imbecillam naturam firmauit, vt posset implicitam in natura voluptatis cupiditatem, puritatis excellenti studio comprimere, & dulcedine diuinæ iucunditatis illecta, omnem corporis oblectationem aspernari. Si igitur aliquis fuerit non mediocriter studio pietatis incensus, & eo studio, vt liberius possit rerum diuinarum cōtemplationi vacare, sese à nuptiarū molestissima cura remouerit, si qua virgo amore sempiternæ dignitatis & honestatis inflammata, id quod rarū & difficile est, ardenti animo susceperit, & se sacris ædibus libenter incluserit, vt omnia alia cura expedita Christo arctiore & sanctiore quodam vinculo coniungatur, & omnes incontinentiæ motus spiritu ipsius Christi, cui se dicauit, cōstanter oppresserit: quis est tā auersus ab honestate, & tam gloriæ diuinæ cōtrarius, vt id tanquā nefarium aliquod facinus excretur? suspiciosum est. idem enim (vt Achanasius, & alij viri sancti cōmemorant) olim hæretici factitarūt: simili odio castitatem persecuti sunt: eodem impetu sacrarum virginum collegia disturbarunt: neq; passi sunt,

quantum in illis fuit existere aliquem, qui regni
cœlestis amore & cupiditate, Christi consilium se-
quutus, vellet omnem corporis voluptatem re-
pudiare, assiduoq; diuini numinis cultu, & corpo-
ris atq; animi sanctitate cœlitum vitam in terris
imitari. Sed contineo me. Nec enim æquum est,
vt ante quod est sublatū deplorem, quàm id quod
est in loco illius substitutū aspiciam. Adhuc enim
susplicari fortasse licet, fore, vt rei illius, quæ repo-
nenda est magnitudo, facile iacturam, illius, quæ
fuit sublata resarciat. Perge porro. quid deinde
verbum istud quo nitimini disiecit amplius? Om-
nes sanctorum imagines, omnia crucis signa, om-
nes tabulas pictas, in quibus erat aliquid quod
memoriã diuinæ clementiæ, aut alicuius virtutis
egregiæ repræsentaret expressum. Nec post hac
vllam Christi nostri liberatoris imaginem statui,
neque sanctorū signa collocari, neq; publice, ne-
que priuatim vlllo modo permittemus. & id qui-
dem etiam suspensionem nonnullam mouet, eos
qui id moliuntur, velle paulatim, ex animis omnia
Christi monumenta delere. Cum enim nihil sit a-
ptius ad memoriã excitandã signis & imagini-
bus: & cū hoc vnū præcipuè nostrum officium sit,
Deū in animo semper habere, & illius beneficia
perpetuo recordari: & cū tam multa sint in vita,
quæ nostros animos ab hac tam pia & tā necessa-

ria cogitatione diuersos abducant: quæ tandē impietas erit, ea signa ob oculos semper habere, quæ cogitationem nostrâ ad memoriâ diuinæ clementiæ crebrius excitent, animosq; nostros acrius in studium pietatis impellant? Sed id tum demû vituperare poterimus, cû intellexerimus, illos non aliquod aliud imbecillitatis humanæ subsidiû afferre, quod melius atq; fortius ipso muto aspectu, in animis imperitorû Christi beneficiû imprimat. Nunquid est aliud quod sit manibus vestris diruendum? Sacra, ceremonias, atq; sacramenta omnia funditus euertemus. Et hoc quidē etiam summû horrorem incutiat, opus est. Ceremoniarû tu sanctitates & sacramenta tollas, quæ Christus instituit? quæ Apostoli tradiderût? quæ sancta Ecclesia cõprobauit? quæ Christi memoriam replicando, beneficia illius in mente defigunt? quibus nos illi sanctissima pactione deuinximus? per quæ sceleribus expiati, pabulo diuino cõfirmati, virtutisq; inuictæ præsidio muniti sumus? Quid enim aliud immanes hostes Christiani nominis facerēt? Miserum, acerbum, & luëtiosum est, & homini Christiano minime ferendum, à tam sacris rebus, per quas recordatur, se tam sæpe fuisse, diuinæ gratiæ beneficia consecutum, & hoc Christianorum consilio, studio, opera, contentione diuelli. Nugaris, inquit, qui iustitiæ sanctitatem in istis

istis ceremonijs ponendā existimes, quæ quidem
tota est in Christi gratia collocanda. Hoc scilicet
nos ignoramus: nihil legimus: nihil audiui-
mus: nullus vnquā nostris animis cœlestis splendor il-
luxit: hoc nunc primum nostræ aures accipiunt.
Nunquam, mihi credite, nobis dubiū fuit, omnē
nostræ iustitiæ causam esse ad Dei clementiam, &
sanctissima Christi merita referendā. Id tamen de-
fendimus, ea quæ idem nostræ salutis author, vt
nos idoneos ad tā diuina beneficia capienda san-
xit, & nostram imbecillitatē omni præsidio sepi-
ret, instituit, non posse à nobis vllō modo sine sce-
lere nefario præteriri. Tum etiā illud asserimus,
quòd quoties rebus diuinis rite operam damus,
experimur, sanctitatis mysteria ab illo designata
atq; constituta fuisse, per quæ nos sæpius de ma-
gnitudine suæ benignitatis admoneret: quæ sup-
plicia illius pro nobis suscepta oculis pene subij-
ceret: quibus fidem nostram vehementius exci-
taret: per quæ denique nostris animis gratiæ suæ
rorem vberius instillaret. Hæc quidē nos, qui ma-
gnū ex illis fructū capimus, qui eo magis in no-
stris mētibus pietatis studiū vigere sentimus, quo
magis sumus illis rite procurandis intenti, à vobis
sublata esse merito lamentamur, nisi vos, quod
vestrum officium est, meliora reponatis. Est
ne aliquid præterea, in quo se vestra iactet
industria?

23

industria? Multa quidem. Vbiq; enim pedem
ponimus, omnes neruos in eo intendimus, vt sa-
cerdotum & pontificum auctoritatem frangamus,
iugum Pontificis maximi à populi ceruice depe-
lamus, & sacras illorum sanctiones abrogemus, ne
sit quidquam, quod Christianam libertatem im-
pediat. & hoc quid aliud est quàm tunicam Chri-
sti discindere, & ordinem ab eo institutum contur-
bare, & Ecclesie concordiam dissoluere, adituq;
dissensionibus infinitis aperire? Vt enim vna fides,
vna religio, vna Ecclesia est, ita necesse est eam v-
nius auctoritate summa atq; moderatione con-
tineri. Aliter enim multiplices, & infinitæ, & plu-
rimum à se ipsis dissidentes religiones existent, &
Ecclesie innumerabiles instituentur. quilibet e-
nim eam, quã volet ad libidinem suã finget. qua
quidem re quid magis perturbatum atq; confu-
sum, aut magis à Christi placitis, & institutis alie-
num existinari potest? Accedit quòd sacerdotibus
eiectis, & expulsis, & Pontificis auctoritate ne-
glecta & repudiata, principes contra fas, religio-
nis iura in suam potestatem redigunt, & temere res
sacras attrectant, & eo sacrilegio in grauissimam
offensionem diuini numinis incurrunt. Deinde
quis non videt sublata sanctionum sacrarum reli-
gione, quæ Pontificum decretis continetur, omnem
metum tolli, multoq; maiorem licentiã permitti?

Quasi inquiet nos quidquam aliud moliamur,
quam vt omnem metum amoueamus. Sumus e-
nim perfectæ & absolutæ libertatis authores, tan-
tumque abest, vt patiamur aliquem metû ab ho-
minibus, discipulis nostris impendere, vt eos etiã
numinis metu liberemus. in quo quidem magno
certe beneficio homines nostros obstrinximus. ni-
mis enim anxium & sollicitû erat, noctes & dies
Deum timere, & molestissimis ea gratia curis af-
flictari. Omnes igitur qui fidem Christo haberêt,
iussimus sine cura esse. Tãtam enim fidei vim esse
contendimus, vt ea firmissime constituta, quãuis
homo nefarius sit, & iniustus, possit sibi Christi
gratiam atq; beatæ vitæ immortalitatē polliceri.
Nihil est igitur quod homo qui fidem hanc reti-
net, extimescat. Quid hoc est? tu metû Dei tollas?
tu formidinem, quam Dei iudicia incutiunt, de-
pellas? Quæso quis vnquã homo tam popularis
extitit, atq; tam furori & amentix plebis obno-
xius, vt auderet homines Dei metu liberare? Im-
perium illi quidem principum abrogabant: leges
populari libidini contrarias infirmabant, atque
tollebant: nomine libertatis imperitam multitu-
dinem ad se alliciebant, vt sibi ad tyrannidem viã
munirent: vt autem Dei iudiciû non timeret, ne-
mo eorû populum est persuadere conatus. Intel-
ligebant enim hominẽ qui Deû non timet, non
posse

posse vllius imperio ; ratione aliqua contineri.
 Quomodo enim Dei metu sublato, belluā & ho-
 minem discernes? Aut vt rectius dicā, quæ bellua
 tam immanis, & truculenta est, quæ sit cum homi-
 ne, qui numen Dei non extimescit, feritate cōpa-
 randa? At vide quantū inter istos Euangelij magi-
 stros, & homines à vera religione alienos, qui res-
 publicas oliin condiderunt, intersit. Illi cum pru-
 denter intelligerēt populū sine metu numinis le-
 gitimo imperio contineri nō posse, falsas religio-
 nes instituerunt: isti vt audaciā hominū confirma-
 rēt, de vera religione metū quod hominū libidi-
 nes frenare potuisset, omnino detraxerūt. illi qui
 fortasse Deum humana curare minime credebāt,
 Dei tamē metū imperitis iniiciebāt: isti qui se diui-
 næ mentis interpretes esse iactant, operā obnixe
 dant, vt homines christianos omni Dei metu sol-
 uant, & ita in omne facinus sanè confidenter im-
 pellant. Attamen nondum quàm recte se gerant
 disputo: sed quàm malam de se opinionem com-
 moueant ostendo. Id enim videntur efficere, vt o-
 mnem viam salutis, ijs qui sunt aliquo crimine al-
 ligati, modis omnibus intercludant. Si enim nihil
 metuent, quis eorū ingemiscet? Quis suscepta
 flagitia lamentabitur? Quis ad odium suæ ipsius
 improbitatis exardescet? Quis ad honestatem
 atque sanctitatem totius animi viribus aspirabit?

Quis

Quis ad Christi pedes abiectus cum lacrymis veniam petet? Quis operibus humanitatis & clementiæ flagitiorum suorum maculas eluendas suscipiet? Quid? inquit, tu in lacrymis, & in lamētis, tu in dolore ex scelerum recordatione concepto, tu in benignitatis officijs iustitiæ puritatem collocas? ita sane atque, ut id faciam, non cuiusvis auctoritate, sed legis diuinæ præscriptis adducor. Quod autem vos aliud sentiatis, id non mediocriter admiror. Lacrymæ (inquit) fidei imbecillitate coarguunt: omnia vero opera humana quauis incenso pietatis studio gerantur, sunt insiti sceleris, quod nunquā elui potuit, contagione polluta & infecta. Quod autem scelere contaminatum est, non poterit animū scelere confectū, aliqua ratione subleuare. Nos igitur hæc sapiēter admodū considerātes, nullo modo salutem nostrā in lacrymis, nec in operibus, sed in sola fide ponimus. Hæc iam mihi multo maiorem admirationē efficiunt. Fides enim hæc, qua Christi meritis ad Deū aditum habemus, in diuinā legem respicit, ipsius Dei verbis innititur, Christi q; nostri Rectoris imperium minime recusat. Ergo cū diuina lex quoties in flagitium aliquod incidimus, nos ad fletū vocet, cū omnes etiā prophætæ maximis vocibus, ut dolore atq; gemitu, & clementiæ operibus conceptum scelus expiemus, admoneant, cum ipse
Dei

Dei filius aperte dicat, omnes qui egerint pœnitentiam, omnino perituros, atq; denūciat, eos qui bona egerint, in vitam æternam ingressuros, qui vero mala egerint igne sempiterno cruciados esse, fidei munus & officium esse constituo, dolere, lamentari, contra suscepta flagitia odium acre & infestum concipere, & à prauitate vitæ ad studiū honestatis & charitatis animo inflammato conuerti. Quæ quidem omnia fides, quoties viua atque vigens est, neque oppressa corporis cupiditate languescit, egregie præstat. Non quod aliquid ipsa in se ponat, sed quod diuinitus edocta plane sentiat, clementiæ diuinæ magnitudinem, ad eos solum permanere, quos impuritatis susceptæ pœnitentet, & toto animo ad diuinæ legis studium conuertitur. Ea igitur opinio, qua quisq; secluso dolore, neglectis operib⁹, charitatis studio restincto, spem sibi sempiternæ felicitatis ostendit, non fides appellanda est, sed audacia, temeritas & confidentia. Porro autē salutaris mœstitiæ fructum tolli, & benignitatis studium restringui, plane constat, cum homines statuunt neq; mœstitia, nec pio dolore, nec vllis sanctis operibus crimē deleri, sed potius susceptum crimen, noua criminis aecessione cumulari. crimen siquidem statuunt esse lamentari, nullumq; opus sine crimine edi posse confirmant. Admiranda igitur, & obstupenda est hæc

D

doctrina

doctrina, quæ tam incredibiles res explicandas, & animis hominũ inculcandas, tanta confidentia suscepit. Est ne aliquid aliud in illa similiter admirandũ? Similiter admirandũ inquis? immo quod tantum stuporẽ incutiat, vt neque Medusæ caput improviso oculis obiectum citius homines in scilicis naturã conuertat. Quid illud tandem est? Rationem humanã alligant: consilij libertatẽ eripiũt: voluptatem vinculis sempiternis impediunt: totumque hominem iudicio, atq; adeo sensibus orbant, & ita spoliatum omni sui ipsius arbitrio relinquunt, vt nihil inter illum, & lapidem intersit. Omnia namq; ea, quæ homines animo designãt, moliuntur, efficiunt, siue illa bona, siue mala sũt, ad Deum authorem reuocãt, & fatali, atq; sempiterna necessitate cõstringũt. Ex quo sequitur, nullum esse consiliũ in vita, nullũ iudiciũ, nullã virtutis laudẽ, nullũ flagitij dedecus, nullã iustitiæ vim, nullum præmiũ iure atq; merito honestati propositum, nullum supplicium recta ratione turpitudini constitutũ. Quam enim rationẽ habet, vt ego pro eo scelere, quod non sponte mea suscepi (illud enim necessitate compulsus admisi) sempiternas pœnas exoluã? Aut quid conuenit, vt pro ea fide, quam non voluntate mea, sed motu & impulsu diuino coactus obseruauĩ, præmijs sempiternis afficiar? & quod videtur esse facinus horrendũ & dete-

26

detestandum, iniquitatis istius causa tota Deo est
istis tam præclaris authoribus assignāda. Sic enim
disputāt, eum sine vlla discriminis causa & ratio-
ne tantum qui libuit, ab omni temporis æternita-
te selegisse, quos sibi ascisceret, & gloria sempiter-
na remuneraret: & quos improbatos sempiterno
supplicio maectaret. In quo quidē illorū decreto, &
illorū constantiam simul, atq; sapientiā requiro.
Cōstantiam, quia libertatis authores omnē liber-
tatem funditus tollunt. nisi fateantur se in princi-
pio licentiā non libertatē constituisse: & deinde se
libertatem non licentiam sustulisse. Sapientiā ve-
ro, quia molestiam incredibilē sine vlla causa su-
scipiunt. Nam si ita ab omni æternitate à Deo sta- *
tutum est, vt nos eā doctrinam, quam ipsi tradunt
accipiamus, quid attinet eā passim tantis scriptis
& cōcionibus, tantisq; cōtrouersijs atq; periculis,
tam immensis denique laboribus inculcare? Nisi
etiam dicant, se ad inaniter & temere laborandū
& vigilandum, & certamen cū multis hominibus
ineundū, eadem ipsa necessitate coactos esse. Mul-
ta sunt alia, quæ verbum hoc diuinum, quo duce
isti sapientes homines vtuntur, euertit. Infinitum
enim esset, si vellem omnia persequi, minimeque
necessarium, cum ad nostrum institutum, hæc
quæ sunt dicta sufficiant. Cernis iam quàm effi-
cax fuerit huius Euangelij vis ad diruendum;

& euellendum ea, quæ nos idiotæ, non modo minime noxia putabamus, verum etiam ita ad fulciendam religionem accommodata, vt in tanta rerum omnium labe, pietas earum rerû studio maxima ex parte niti videretur? Virginum enim sacrarum domos disturbauit: admirabile illud exemplum perpetuæ castitatis extinxit: signa quæ memoriam diuini muneris atq; beneficij frequenter renouabant, euertit: sacra, ceremonias, sacramenta, quibus mirum in modum multi mortales ad immortalitatis cupiditatem rapiebântur, omnino deleuit: illam modestiam & obedientiã, qua omnes Christiani summum Ecclesiæ rectorem verebantur, de medio sustulit: ius omne pontificiû pœnitus abrogauit: metû numinis abstersit: mœstitiã depulit: dolorem quem maleficioŕû conscientia animis afferebat, obruit: operû studium debilitauit: libertatem denique, ad quam omnes inuitabat, eripuit. Quid nunc reliquum est? Id videlicet, vt videamus quæ sint in locum earum rerum, quas sunt præclari artifices demoliti, eorû opera reposita atq; substituta. Homines enim sapientes, diuiniq; verbi ministri, qui ea quæ utilitatem aliquã afferebant, specie quadam vt significant superstitionis offensi deleuerunt, alia multo meliora atque sanctiora reddant necesse est, si volunt fidem suam præstare. Cum enim vi-

dimus

27

dimus quid verbum illud Dei, quod prædicant
disturbauerit, atq; conuellerit, an non consequens
est, vt quid extruxerit atq; conseruerit aspiciamus?
Quid igitur est quod refecerint & instaurauerint?
quid est quod inseruerint? quis est fructus quem
rebus humanis attulerint? Nihil est. Quid sit euer-
sum video, quid sit extractum non video. quod
est extirpatum sentio, quod satum est nondum perspi-
cio. An parum iniquum est diffluentes mores an-
tiquæ disciplinæ seueritate deuincire, christianã-
que pietatem in illum statum, de quo iam pridem
magna ex parte cõciderat, magno labore restituere?
Id quidem non parum esse puto, sed tantum,
vt si id præstiteritis, vos homines diuinos atque è
cælo delapsos existimem. Hoc igitur videamus.
num mansuetudinẽ & humilitatẽ præcipuo atq;
singulari studio colendam suscepistis? num odij
acerbitatem, num maledicentiæ petulantiam à vo-
bis longissime repulistis? nõ vestris cupiditatibus
crucem defixistis, vt illis extinctis, in cælo facilius
mentis altitudine versaremini? num aliquod mi-
rabile virtutis atq; pietatis specimen præbuitis,
in quo possimus antiquum Euangelij splendorẽ,
& imaginem illius sanctissimæ puritatis & chari-
tatis agnoscere? Minime. immo vero, vt quisque
maxime isti se disciplinæ dat, ita maxime teter in-
cedit, & simpliciores irridet, & odio publicæ tran-

quillitatis atque pacis accenditur, & cogitationi-
bus inanissimis inflatus extollitur. Eam namque
sibi sapientiam arrogat, quam nemo vnquam as-
secutus fuit: ea confidentia quidquid illi in men-
te venit affirmat, atque si aliquod diuinum ora-
culum enuntiaret: tam proiecta audacia omnia
turbat, vt nihil malle videatur, quam omnia con-
fusa cernere. Quocunque igitur se inferunt, vt
Euangelium suum imperitis obtrudant, tan-
tum abest, vt mores emendent, vt etiam multo
impuriora omnia reddant, quam offenderant.
pudorem enim exterminant: cupiditate vinculis la-
xant: metuq; Dei sublato flagitiorum impunitam li-
centiam largiuntur. Sic autem fit, vt libido multo
violenter erumpat, & luxuria citius omnes opes ex-
hauriat, improbitas audacius exultet, & immanio-
ra facinora moliatur. Quid enim referam vias latro-
cinijs infestas? Quid dissensiones, dissidiaq; turbu-
lenta recenseam? Quid coniurationes contra prin-
cipes initas, & prodiones atq; caedes exponam?
At inquires haec mala semper in omnibus rebus pub-
versata sunt. Nemo negat, sed ea mala vellem vt
ista tam salutari disciplina tollerentur. Quod cum
non fit, immo potius quo illa magis increbrescit, eo
maiora flagitia committuntur, & ab illis ipsis, qui
se ad magistrorum istorum nomen adiungunt;

- cum

- cum

8 1

28
cum maiore impudentia suscipiuntur, magnum
certe argumentū est, eos minime fuisse instinctu
& inflatu diuino ad docendum impulsos. Vide au
tem quantū inter antiquos Euangelij ministros,
& istos qui se illorū vestigia sequi profitentur di-
scrimen sit. Illi disciplinam qua orbem terrarum
illustrarent à Deo acceperunt: isti ingenij sui con-
fidentia subnixi, se ad docendum contulerunt. Il-
li mirabili quodam exemplo integritatis, & con-
tinentiæ, disciplinæque seueritate, fluxos homi-
num mores astringebant: isti nequitix exemplis,
atque dissoluta disciplina, cupiditatem multo a-
crius instigant. Illi ad humilitatem & mansuetu-
dinem, & patientiam instruebant: isti plerumque
ad superbiam & immanitatem, atque conuitia,
homines sibi commissos instituunt. Illi Dei me-
tu libidinem & intemperantiam coercebant, &
eos qui fuerant ad aliquod flagitium prolapsi,
ad fletum, & lacrymas; ad ieiunia; atq; preces in-
uitabant: isti eorum qui sceleribus alligati sunt,
impudentiam proposita impunitate corroborāt.
Illi quantum poterant homines à corporis con-
iunctione diuellebant, vt diuinarū rerū studio ve-
hementius inflammaretur: isti suos cupiditati cor-
poris arcte constrictos dedunt, vt libidinibus ob-
sequantur. Illi postremo cum omnes idem senti-
rent, omnes enim vnum magistrum habebant,

nempe spiritum diuinum , ita vt non posset aliquis ab aliorum sententia discrepare , pacem firmo foedere iungebant , omniumque voluntates amore mutuo conglutinabant : isti vero cum pro suo quisq; ingenio quidquid somnians hallucinatur effutiat , sintq; ea de causa in varias & infinitas sectas distracti , pacem turbant , dissidia concitant , bella pestifera moliuntur . Nemo tunc ex illis venenum spargebat : nemo contra ciues gladium sponte sua vibrabat : nemo de principū pernicie & interitu coniurabat : nemo inter pocula intemperanter lasciuebat . Cū vero omnibus maximarū virtutum laudibus abundarent , tum in illa erant mirabiles , quòd pro eorum salute à quibus insignes iniurias accipiebant , Deum venerabantur . Contumelijs lacefsiti , contumelias nō intorquebant : iniurijs affecti , acceptas iniurias cum poterant beneficentia cōpensabant : ærumnis oppressi , illis à quibus erant contra ius & fas indignissime violati , nihil dirum imprecabantur . Serui domini summa cum fidelitate seruibant : milites in bello pro salute reipublicæ strenue dimicabant : in pace vero minime principum iussa , quæ non erant diuinæ legi contraria , recusabant : quin potius omnibus rectoribus quamuis essent à Christi sacris abhorrentes , tanquam Dei ministris summa voluntate parebant . Sic igitur vitam instituebant,

29
stituebant, vt nec in pace, nec in bello, nec in otio,
nec in negotio, nec in republica, nec in domestica,
aliquid gererēt, quo vel ordinem reipublicæ per-
turbarent, vel homines aliquo exemplo flagitij
& improbitatis offenderent. Omitto ieiunia, cili-
cia, vigilias, quibus libidinis intemperantiam cō-
primebant, & corpus animo semper obediens esse
cogebant. Omitto opes, quas in egentium inopia
subleuanda consumebant. Quid de precibus illis
assiduis dicam? Quid studium illud referam, quo
sic erant in Deo tota mente defixi, vt quamuis
corpore in terris versarentur, animo tamen in cœ-
lo consistenterent? Quis lacrymas illas, quas deside-
rium patriæ cœlestis excitabat, quis illa suspiria,
quæ diuini amoris facibus inflammati frequen-
ter edebant, explicare dicendo poterit? Non lo-
quor de illis, qui inuictō animo pro Christi glo-
ria, cruces, ignes, equuleos, & exquisita supplicia
pertulerunt. Illos etiam prætereo, qui vt melius
possent Christum semper intueri, rerumq; diui-
narum studio vehementius incumbere, sese ab
hominum cœtu remouerunt, & in vasta solitudi-
ne, in summa rerum asperitate & inopia adeo te-
nui victu inter feras vitam propagabant, vt sum-
mum omnibus stuporē inijcerent: qui tamen cœ-
lestium rerū iucunditate perfusi, facillime nudita-
tem, inedia, peruigiliū tolerabant. De communi

christianorum eorum qui propius aberāt ab Apo-
stolorum temporibus, pietate & sanctimonia lo-
quor, in quibus ardentissimum virtutis & hone-
statis & charitatis, & mēdestiæ studium vigeat.
Hæc nobis restituant Euangelici viri, hos mores
reuocent, ad hæc nos instituta magna ex parte
multis iam annis intermissa reducant, & faciant
denique, vt tam ipsi, quàm omnes qui eos sequū-
tur, ab omnibus vitijs abstineāt, & virtutes illas di-
uinas, in quibus olim homines sancti floruerunt,
imitentur, & tum credi potest, per eos esse Euan-
gelium constitutū. Quòd si nihil horum præstare
possunt, immo quidquid erat pudoris atq; religio-
nis extinguunt, si nullo fermè in loco consistunt,
vbi non statim legum contemptus emergat, petu-
lantia, libido, furor, immanitas, & reliquæ vitæ pe-
stes, in mores inuadant, & turbas atq; seditiones
cómoucant, adeo tamè impudentes erūt, vt Euan-
gelij mentionē facere audeant? O Euangeliū insi-
diosum & fraudulentū. Faustā enim nūnciat, &
pestē cōparat. Spem libertatis ostendit, & iugū du-
rissimæ seruitutis imponit. Specie præsentis iucū-
ditatis allicit, & postea multis curis animū, & mœ-
stitia ingenti sollicitat. Viā in cœlum se mōstratu-
rum esse pollicetur, & homines illius ope fretos
in miserix sempiternæ regionē præcipientes extur-
bat. Quæ enim est alia id cœlum via, nisi quæ est
sanctis

sanctis actionibus, & excellenti vitæ integritate munita? Qui igitur nomine pietatis, studiū pietatis atque benignitatis oppugnant, non ad vitam sempiternā ducunt, sed ignis sempiterni flāmas exsuscitant. Animaduerte quæso diligenter, quibus verbis Deus apud Ieremiam verum, & falsum Euangelium discernit. Nolite inquit audire verba Prophetarum, quibus iucunda prænunciant & decipiunt vos. visionem cordis sui loquuntur, & non de ore Domini. Sic enim loquuntur ijs, qui me probris afficiunt, pax erit vobis, & ijs qui ambulant in prauitate cordis sui dixerunt, non imminet vobis malum. Quid hic dicendum? num potuit magis aperte hominum istorum ratio describi, & notari impudentia? eos enim qui multis flagitijs inquinati sunt, omni metu liberant: & ijs qui bellum pietati indicunt, fausta atque felicia pollicentur. Adiungit deinde. Quis enim eorum adfuit in consilio Domini, & vidit, & audiuit sermonem eius? His etiam verbis constat huius temporis Prophetas, qui tam iucundi sunt multorum auribus designari. Nemo enim eorum sic vixit, vt suspicari aliqua ratione valeamus, Dominum cum illo consilia sua communicasse. Quis enim ex illis ita libidinem compressit, vt nullum ex ea flagitium ad hominum offensionem prorumperet?

Quis

Quis ieiunijs, & precibus assidujs, & pietatis atq;
humanitatis officijs iram Domini placandam ex-
stimauit? Quis vt pestem à suis auertetet, multis
lacrymis Dei numen ad gratiam inflexit? Quis
denique tanto studio charitatis exarsit, vt se pro
aliorum salute offerret ad mortem, & pœnas rei-
publicæ sceleri constitutas subire atq; sustinere cu-
peret? non enim mediocri virtute, neq; vulgari di-
gnitate commendatos esse oportet eos, quibus
credere possumus, præcipue Deum mentem suâ
aperuisse, sed præstante, & eximia, multisquè mo-
dis admiranda. Nec enim Prophetæ, nec Apostoli;
neq; reliqui homines sanctissimi, quos sūmus ille
Dominus consilij sui participes effecit, illum altis-
simæ dignitatis gradum, ea vitæ iucunditate, qua
isti homines lauti & urbani delectantur, conse-
quuti sunt: sed admirabili & excellēte morū san-
ctitate, incredibili vitæ duritia, multis laboribus
atq; vigilijs, multis precibus & lacrymis, flagrantis-
sima rerum cœlestium cupiditate, & tam ardente
charitatis studio, vt cuperēt pro omniū salute mor-
tem obire, intolerabiliq; dolore cruciari. Quas
quidem virtutes cum isti ne suspicione quidem
attigerint, sed ita viuant, vt multis signis appareat,
eos nec à communis vitæ commodis, nec à natu-
ræ blandimentis & lenocinijs abhorrere, ita tamē
loquuntur, quasi in consilium Domini admissi
sint, &

sint, & omnia quæ dicunt de illius sententia &
 mente pronūcient. Merito igitur eo in loco Deus
 talium hominum impudentiam maledictis inse-
 quitur, & dirum illis exilium minatur. paucis de-
 inde interiectis insignem notam apponit, qua fa-
 cillime veros prophetas à falsis internoscamus.
 Ait enim, Si stetissent in consilio meo, & nota fe-
 cissent verba mea populo meo, auertissent profe-
 cto eum à via sua mala, & cogitationibus suis pes-
 simis. Vt igitur ex hac diuina sententia cōstat, vbi
 veri prophetæ populum instituendum & erudiē-
 dum suscipiunt, multi repente commutantur ani-
 mis, & meliores in dies fiunt, & præ immortalis
 gloriæ cupiditate corporis voluptates aspernan-
 tur, & commoda vitæ despiciunt, & magna quadā
 alacritate in studium diuinæ legis incumbunt.
 Contra vero quocunq; in loco falsi prophetæ ve-
 stigium ponunt, cernes repente maiorem flagitio-
 rum licentiam, minorem ad omne facinus vere-
 cundiam, flagitiosiorē in omni genere turpitudi-
 nis intemperantiam, ita vt facile cerni possit, eos
 quemadmodum idem Propheta sub Dei persona
 eo in loco fusē persequitur, id moliri, vt diuinæ le-
 gis studium, sanctissimæq; religionis memoriam,
 sempiterna obliuione sepeliant. Et hic quidē Ie-
 remiæ locus non sine causa à me inductus est. Ex
 eo namque percipimus, quo signo falsæ doctrinæ
 prauita-

prauitatem à vera & salutari distinguamus. Si enim postquam ista noui Euangelij, nouæque religionis disciplina in Britannia immigrauit, immigrauit simul cum illa pudor, integritas, innocentia, si morum grauitas & constantia; si vitæ seueritas, si decoris & honestatis laudis è tenebris emerferunt; si fides erga principes, si mutui ciuium inter ciues amoris, consensus, & conspiratio firmitus constituta fuit, si studium charitatis atque pietatis multo acrius & ardentius excitatum, si templa meliore atque sanctiore religione culta, si memoria Christi pro nobis in Crucé acti fuit multo altius in animis impressa, ita vt multi Crucis studio, Crucem sibi constituerent, qua libidines suas, quæ bellum inexpiabile cum Christi sanctitate gerunt, eliderent, si denique nouus quidam splendor exortus est, nouusque diuinarum virtutum ornatus non antea visus enituit, non ita digni reprehensione videntur, qui illam secuti sunt. Si vero nihil horum istius disciplinæ studio perfectum est, immo tunc multo audacius temeritas, impudètia, libido, passim volitauit, si intolerabilis superbia & arrogantia fuit multo magis quàm antea confirmata, si seditiones, contentiones, atque dissidia facilius excitata sunt, si perfidia maiestatem Regiam audacius violandam suscepit, & vitæ principum infidias machinata est, si multos eorum qui sese pe-

nitus

laudes

nitus huic disciplinæ deditere, neque pudor, neque
 metus, neque diuini iudicij formido iam potest à
 facinore deterrere, si omnis ista malorum collu-
 uies, aut saltem horum malorum incrementum,
 simul cum ista disciplina importatum fuit, du-
 bium esse potest, eam non fuisse verbo Dei, vt præ-
 dicant, sed infestissimi dæmonis fraude constitu-
 tam? Verbum enim Dei pudorem & integritatē
 sancit: at illa soluit omni vinculo cupiditatem, &
 quod est consequens ad flagitium furibunde soli-
 citat. Dei verbum omnem sedat arrogantiam, &
 ad modestiam in primis instituit: illa vero animos
 effert, & in contemptum totius antiquitatis, &
 priscae religionis atque sanctitatis adducit. Verbū
 Domini pacem conciliat, & animos rerum opti-
 marum communiōne consociat: at hæc doctrina
 concordiam dissoluit, & Ecclesiæ corpus intestina
 seditiōne dilacerat. Quomodo enim authores pa-
 cis & concordie possunt esse, qui nec cum alijs
 similiter à via declinantibus, neque secum ipsi
 consentiunt? qui à se ipsis inconstantissime dis-
 sident? qui alias atque alias opiniones valde in-
 ter se repugnantes tuendas suscipiunt, nec in v-
 na sententia diu permanere possunt? Cum igitur
 Christi officium sit. (vt ipse testificatur) di-
 persos in locum vnum compellere, & ani-
 mos inter se dissidentes sententiarum consen-
 sione, &

sione; & mutua beneuolētia & charitate cōiungere: Diaboli uero officium sit optime consentientes dispergere atq; dissipare, | omnemq; societate sancte constitutam dirimere, & horū euangelicorum hominū disciplina tumultus concitet, & cōcordiam dissoluat, & vnā sectam in sectas infinitas diuidat, & alias ad aliorum odium incendat: nū obscurū est eorū institutum atq; disciplinam minime ad rationes Christi pertinere, sed totam esse Satanæ uersutia atq; fraude compositā? Quod enim maius argumentū requirimus, quā illorū inter illos odia, contentiones, rixas, atq; conuitia? Hæc mala Christus non efficit, sed Antichristus. Non est enim Deus author dissensionis, sed pacis. Nec illud postremo est silētio prætereundū, quorsum tandem hæc variarum sectarū licentia, atque garrēdi impunitas erūpat, eo enim tendit, ut omnem Dei cognitionem funditus tollat. Nā cum nulla apud eos religio ita firme constituta sit, ut non facillime aliorū disputatione refellatur, cum pleriq; omni uento iactentur, & in diuersas partes turbulentis, & errantibus opinionibus agitentur, & modo in hanc, modo in illam partē quasi tempestate delati rapiantur, nec in vlla certa sententia consistant, cū multi tandem earū sententiarū uanitatē, quas aliquando sequuti sunt rebus explorant, sit tandem, ut omnem religionē ludibrio habeant,

beant, Deumque aut non esse putent, aut res hu-
 manas ab illo minime curari censeant. Quo quid
 immanius dici aut cogitari potest? eo tandem pro-
 rumpere postquam semel ab illa vnica & recta
 via deflexerint homines Christi numini dicatos,
 & ad Dei cognitionem per ipsum Dei filium eru-
 ditos, vt non solum Crucem Christi odio perse-
 quantur, & pro Deo cupiditatem suam atq; flagi-
 tia venerentur, verò etiam ipsum rerum omnium
 dominum, cuius summi potentiam, rectissimaq;
 iudicia manes inferi perimescunt, aut esse nò cre-
 dant, aut saltem à mundi totius moderatione re-
 moueant? Et quis ille iniquis tanafetus & immanis
 est, qui hoc tantum scelus & tam immane conci-
 piat? Multos quidem, si rem diligentius explorare
 volueris, extitisse comperies, qui disciplinis istis
 tanquam gradibus sublatis, ad summum tandem
 huius sceleris infandi fastigium ascēderunt. Vt e-
 nim in reliquis artibus, nemo repete potest illius,
 in qua sibi elaborandum duxit, perfectionem as-
 sequi: sed opus est à rudimētis inchoare, & ita pau-
 latim via & ratione progredi, atq; ad vltimū tan-
 dem peruenire: ita in sceleris disciplina sunt certa
 initia, atque prauitatis elementa, quæ si longius
 serpere atque progredi permessa fuerint, ad perfe-
 ctionē sceleris illius infandi perducentur, ad quā
 nihil iam possit accedere. Qui autem hoc tam

nefario scelere constricti sunt, ipsi se operibus indicant. Neque enim si Deum omnia providentē, & animadvertentē, & in tetra facinora seuerissime vindicantē esse putarent, tā inexpiabiles fraudes suscepissent. Sed furore & demētia præcipientes eo progressi sunt, vt quasi fabulas qualdā auiles, & laruas ad puetos territandos inductas, ea quæ de iudicijs diuinis scripta sunt, quoties id facere audent, impia dicacitate derideant.

Longius clatus sum quā statuerā. Sed cum hoc mihi proposuissem, vt te de illis opibus cōparandis admonerē, quibus instructa foretius Regnum tuū communēs, maximūq; & firmisimū Regni tuendi, atq; feliciter admittistrādī, præsidū in sanctissimæ religionis cultu collocandū esse demonstrarem; nihilq; reipublicæ perniciosius esse cōfirmatē, emēta religione atq; sanctitate, nihil magis huic instituto meo cōsonantēū facere potui, quā tradere tibi signa, quibus insidias in ficta religionis specie latentes explorares. Si autem memoria tenes eos religionis fructus, quos ante cōmemorauī, rectissime quæ sit religio fallāpcipies. Nam si vera religio deprimat, arrogantiā, cōpescit iracundiā, refrenat cupiditatē, coercet intemperantiā, repellit animi labes, pudorem atq; modestiā conferuat, metum diuini numinis inijcit, fidem erga Reges sancit, concordiam firme constituit,

animos amore constringit, atq; cupiditate Regni
 cœlestis incendit: ea certe quæ superbiâ gignit, irâ
 concitat, cupiditatem soluit, mentem flagitijs in-
 quinat, pudorem extinguit, Dei metum tollit, Re-
 gibus insidias parat, pacem turbat, odium cõflat,
 animos in terram deprimat atq; demergit, vera nõ
 est, sed falsa, pestilens, atq; mortifera. Docui porro
 hanc sectam (si vna secta appellanda est) quæ non
 solũ anceps, & lubrica, sed varia, multiplex, & infi-
 nita est, popularẽ esse. Populũ enim specie nimix
 libertatis ostensa cõtra leges, cõtra legũ ministros,
 cõtra principũ maiestatem & imperiũ armat, multi-
 tudinisq; furorẽ falsa religionis authoritate cõfir-
 mat. Quod si solũ regix maiestati interitũ afferret,
 dum modo nullã pestẽ animis importaret, & ius
 illius regni sempiterni non modis omnibus euer-
 teret, fuisset aliqua ratione tolerandũ. Sed illud est
 maxime deplorandũ, quod studiũ virtutis, splen-
 dorem honestatis, lumẽ verissimæ religionis atq;
 pietatis extinguit: omnesq; egregij decoris laudes
 flagitiorũ impuritate cõtaminat: aditumq; in glo-
 riam illã sempiternã penitus intercludit. Quid igi-
 tur est quod nos in fraudẽ impellat? magistrorum
 authoritas? At demonstratũ est, quàm lõge absint
 huius disciplinx magistri à veræ virtutis dignita-
 te, à vitæ grauitate & cõstãtia, à purissimæ religio-
 nis sanctimonia. Quid igitur? populi libertas

2299 22

immodica? At cum nihil ea sit principibus infestius, tum populum ipsum funditus euertit, & libertate tandem spoliat. Omnia siquidem modo conseruantur, immoderatione yero peruertuntur. Vt enim Rex qui legitimo imperio minime contentus infinitum imperium concupiscit, nec solū omnia humana iura infra se posita esse iudicat, sed diuina etiam potestate sua complecti studet, Regnum tueri diu non potest, cum simul homines à se multis iniurijs alienet, & in offensionem grauissimam numinis cœlestis incurrat: ita populus cui legibus definita libertas minime satisfacit, & ea de causa omnem ordinem perturbat, & seditiones commouet, & bæchatur, & furit, necesse tandem est, vt cum reliquis bonis, illam etiam libertatem, quam retinere potuit, amittat. Quid igitur? niim eam disciplinam sequemur, eò quod ad sempiternam vitam ducat? Sed iam planum fecimus illius opera, petulantiam, impudentiam, libidinem sollicitari, tumultus atq; turbulenta: dissensiones excitari, flagitia multa suscipi, scelera infinita conflare, memoriamq; postremo pietatis omnino deleri, quæ quidē minime in cœlum perducent, sed in sempiternæ miseræ regionem præcipitant. In quo quidem satis apparet, quanta fide Euangelici viri promissa persoluerint. Hoc enim profitebantur, hoc denunciabant, hoc se cumula-

-omni

te per-

35
te perfecturos esse promittebant, vt corruptos
mores ad Euangelij feueritatem reuocarent, &
pristinam illam Ecclesie puritatem restituerent.
Intelligis iam Regina quomodo id præstiterint.
non solum enim rempublicam Christianam non
sanauerunt, sed potius vbicunque versati sunt, in
eo omne studium suum posuerunt, vt quidquid
inerat sanitatis opprimerent, & omnia pestiferis
morbis inquinarent. Quid igitur minus consi-
derate fieri potuit, quam illorum autoritate
quempiam permoueri, vt ab antiquissima, & san-
ctissima religione discederet, quæ Iesu Christi
sanguine sancita, martyrum supplicio confirma-
ta, sanctorum hominum diuinis monumentis il-
lustrata, contra perditos hæreticorum conatus,
& tyrannorum impetus semper inuicta, & ea-
dem perpetuo ratione ad nos vsque continuata
permansit, vt religionem colerent nouitate su-
spectam, authorum flagitijs infamem, optima-
rum rerum interitu calamitosam, exitu diro &
horrendo detestabilem: Quæ quidem cum à nul-
lo possit sine peste nefaria suscipi, tum Reges,
qui se illius impura contagione violari patiuntur,
multo grauiorem plagam accipient. Neque enim
solum imperij maiestatem, reipublicæ salutem,
vitam denique, & dignitatem in summum discri-
men adducunt, sed quod est longe calamitosius,

atque funestius, gratiam in se diuini numinis iram prouocabunt, & atrocio- rem pœnam in omni seculorum æternitate sustinebunt. Quo enim plures, quos ipsi sanare, & quorum salutem tueri debuissent, illorum exempla sequuti, in eandem pestem ruent, eo grauioribus supplicijs damnabuntur. Horrendum (inquit Paulus) est incidere in manus Dei uiuentis. Si enim illum ipsum Dominum, cuius clementia nitimur, atque confidimus, cuius opem in rebus perditis & afflictis imploramus, in quem solum cum sumus undique impugnati respicimus, aduersarium & infestum habuerimus, ad cuius præsidium confugiemus? cuius auxilio recti impetum illius arcebitus? quibus speluncis, aut quibus tenebris occultabimur, ne vultum illius irati & infensi subeamus? Leuissîmo illius tactu terra ingenti motu concutitur: montes incendio horrendi fulminis ambusti fumant: cœlum maximo fragore emissis ignibus, offusis tenebris, multisque valde metuendis rebus, cunctos mortales exanimat. Quid est igitur existimandum fore, cum non iam naturam leuiter ad metum incutiendum, & animos à scelere deterrendos armauerit, sed ipse etiam cum omnibus suis copijs ad pœnas de sanctissimæ religionis hostibus expetendas, armis seueritatis, & indignationis iustissime

36

stissime succinctus apparuerit? cum omnem factum & insolentiam, cum omnem humanæ dignitatis elationem iudicio suo peruerterit? cum homines in scelere pertinaces à se repulerit, ignibus sempiternis, acerrimisque supplicijs sine ulla intermissione cruciandos? Ipse inquit ille Deus Deorum est, & Dominus dominantium, fortis, potens, & terribilis, cuius iudicium, neque cuiusquam gratia inflecti, nec muneribus & donis corrumpi potest. Non igitur iudicia illius horrebimus? non ad illius conspectum trepidabimus? non illius metu perterriti, omnia à nobis flagitia repellemus? Quid si etiam ab illo multis signis de calamitatibus, quæ propter impietatis scelera atque flagitia communibus rebus impendent, multo ante præmonemur? & tamen diuina ostenta negligemus? & tamen in scelere suscepto perseverabimus? Dat quidē (vt est apud Dauidē) multa signa Dominus, quod etiam nostris temporibus euenire conspiciamus, quibus admoniti arcum illius in hostes religionis intentum, vitæ conuersione fugere, & tela castissimo numinis illius cultu retundere valeamus. Quo quidem beneficio si fuerimus ad maiore audaciam & impudentiã instituti sceleris abusi, opes, vt Paulus ait, iræ diuinæ coaceruabimus, magnūq; cumulū cruciatibus sempiternis afferemus. Christus optimus

maximus, hanc tam diram cladem, ab vniuerso
Christiano cœtu prohibeat, Ecclesiamque suam
tantis dissidijs grauissime laborantem subleuet,
atque tandem aliquando eos qui sunt à commu-
ni illius consensu diuulsi, cum illa coniungat, ne
tantam materiam lætitiæ Christiani nominis ho-
stibus sempiternis multorum pernicie & interitu
largiatur. Pro mea quidem parte vota mihi per-
petuo facienda puto, pro totius Christianæ reip.
salute, quæ tota posita est in vnius religionis san-
ctissimo cultu, & in amoris mutui coniunctione,
omniumque diuinorum bonorum communio-
ne & societate. Cum vero me aliarum natio-
num, quæ se ab Ecclesia seiunxerunt, causa valde
solicitet, tum istius Regni discrimine ita contur-
bor, vt curam in qua gratia illius versor, nequeam
vllis verbis explanare. Doleo enim vehementer,
& angor Regnum florentissimum, omnibusque
rebus ornatissimum, & si hoc ad rem pertinet
cum hoc Regno, & sanguinis propinquitatē, &
fœderis antiquitate coniunctissimum, quod tam
multa pietatis documenta dedit, nec plura olim
virtutis monimenta constituit, quàm religionis
atque sanctitatis exempla. posteris admittendum
proposuit, his temporibus, aliqua ex parte, per-
ditorum hominum fraudibus & insidijs indu-
ctum, in tam ineptas & impias sententias inci-
disse.

disse. Sed me in tanta sollicitudine recreat atque reficit, spes quædam, quam habeo in tuo singulari ingenio, atque præstanti benignitate repositam. Ingenij enim maximi est impendentia pericula præcauere, falsam opinionem mendacio animaduerso deponere, veritatem perspectam & cognitam libenter amplecti, nec vllum in pertinacia decus, sed omnem in salutaris conuersionis facilitate dignitatem constituere. Excellentis autem benignitatis est vniuersæ patriæ consulere, atque cum vitæ etiam periculo, si opus ita fuerit, eam omni errore pestifero liberare. Omnis patriæ tuæ salus in te posita est. Si enim violatam religionem expiandam susceperis, teque ad consensum Ecclesiæ totius aggregaueris, & antiquos mores & officia rite colueris, nefarijsque hominibus expulsis, homines bonos atque sanctos asciueris, Christi opè & auxilio confirmata Rempublicam præclare constitues, omnibusque tuis salutem atque vitam reddes. Sin autem ea quæ labuntur & riuunt fulcire neglexeris, quorsum omnia sint euasura perhorresco. Illud etiam velim recogites, eum qui dignitatem suam dignitati Christi præfert, & ne aliquod periculum adeat, non omnes suas curas in gloriam Christi conferendas existimat, in eam calamitatem frequenter incidere,

mal

quam ne subiret, Christi gloriam hominum flagitijs imminui, & obscurari sustinuit. Rectissimo enim Dei iudicio fit, vt qui suam gloriam gloriæ Dei anteponit, omni dignitate spoliatus intereat. Contra vero qui præ Christi gloria opes atque dignitatem contemnit, is summas opes & dignitatem multis ornamentis amplificatam consequitur. Sapienter enim illum summum Dominum, qui nunquam res suorum neglexit, sibi patronum adoptat, atq; ita multo firmiore præsidio opes suas & dignitatem sepiat, quàm si se maximo & fortissimo exercitu constiparet. Quare si Regni tuendi & conseruandi studio flagras, immortalique gloria circumfluere concupiscis, non tam quid tibi homines opibus tuis firmandis conuenire dicant, quàm quid gloria Christi, quid lex diuina, quid ratio sanctissimæ religionis efflagitet, cogitandum puta. Fac vt tibi tui singularis ingenij veniat in mentem. respice quibus sis exculta disciplinis: in quo gradu locata sis: quod munus tuendum & efficiendum susceperis: & intelliges ea dona quæ a Deo accepisti, esse tibi potissimum ad illius gloriam conferenda. Is enim qui ea tibi donauit, beneficia sua, si te illi totâ addixeris, ope sua tuebitur, nec te vnquã auxilio præsentis destituet. Quamuis igitur sola facinus hoc tam præclarum susciperes, vt yniuersam

sam Britanniam ad pristinam fidem reuocares, quid est quod non possis efficere, diuino præsidio circumsepta? Accedit, quod multo plures in isto Regno sunt veræ religionis amantes, atque pro illius sanctitate supplicia perferre parati, quàm nouis istis institutis atque disciplinis addicti. Quare dubium non est, quin facile omnia quæ velis, & diuino, & humano præsidio munita conficias. Considera deinde quanta tua gloria futura sit, si Regnum istud paucorum improbitate & scelere perturbatum, atque magna ex parte conuullum, opera tua ad pristinum splendorem redierit, & pietatis ornamenta recuperauerit. Nam omnium bonorum præconio celebraberis: immortali memoriæ consecraberis: omnis te posteritas intuebitur: nec vlla ætas de tuis vnquam laudibus conticescet. Quæ enim victoriæ sunt cum tam egregio facinore comparandæ? Quid poterit esse ad laudem illustrius? quæ monimenta possunt clariora ad nominis immortalitatem constitui? Non enim multa hominum millia trucidare, sed impietatem & improbitatem profligare, flagitiorumque omnium labe ad internecionem delere, laudandum & prædicandum est. Non hominibus pestē & exitium inferre, sed multos homines à peste & exitio vindicare, immortalem gloriam parit.

Non

Non multas hostium vrbes armis excindere, sed patrias sedes ab omni flagitiorum colluione, & impietatis incurfione tutas & incolumes conseruare, egregiam dignitatem conciliat. Reliquæ enim victoriæ, quamuis à Deo pendeant, armis tamen humanis pariuntur: hæc vero omnium clariffima, solum diuinis armis obtinetur. & illas nemo sine flagitiorum impunitate, & hominum strage confequitur: hæc vero simul cum flagitiorum omnium interitu, & hominum salute comparatur. Quocirca necesse est, vt hæc illas omnes, quæ humanis armis, & militum strepitu, & hominum viribus partæ sunt, tantum dignitate superet, quantum humanis diuina præcellunt. Quæ quidem eo maiorem admirationem efficiet, quo est difficilius tenebrarum principes, atque sempiternos humani generis hostes ab vna fœmina vinci, quàm homines ab hominibus in acie superari. Non igitur solum tam illustis laus omnium hominum commemoratione vigebit, sed cœlitum etiam sempiterno præconio celebrabitur. Quare Regina clariffima, per Iesu Christi liberatoris nostri vulnera, per illius sanguinem in Cruce profusum, per illius mortem & acerbissimum cruciatum, per clariffimam illius victoriam, qua de morte extincta atque deleta triumphauit, per illum
ignem.

ignem sempiternum quem in terris implicuit, & quo suorum animos inflammavit, per illud sanctissimum iudicium, quo in scelus animadvertet, & inuiolatam fidem, & castam religionē præmijs sempiternis afficiet, per omnes denique sanctitates te oro, & obtestor, ne cum tanta præsidia tibi ad immortalē gloriā suppetant, tibi ipsa deesse velis. Christum vulneribus pro te concisum intueri: te ad illius pedes abijce: illius crucē amplectere: odium Crucis, quod isti pestiferæ nouitatis auctores aperte suscipiunt, à rep. detestare. sanctorū vestigijs ingredi: atq; tibi persuade, illam esse rectā viam, quam diuini hominis excellētie virtute, cō-
horum.
 tinencia, puritate præditi, & cum Deo amore summo coniuncti, & spiritu illius eruditi, tenuerunt: non illam quam homines sui amore obcæcati, ingenio suo nixi, confidētia præcipites, flagitijs cooperiti, & ab Ecclesiæ coniunctione diuulsi, sequendam esse prædicant. Quod si feceris, Regni tui opes tuebere, & amplificabis, & quod est multo maius, summa cum gloria in cœlestes illas sedes ascendes. Christus optimus maximus te cum summa dignitatis amplificatione, incolumem diutissime conseruet.

F I N I S.

Fuit hoc opus ab Inquisitoribus approbatum,

& apud Ioannem Blaiuum Typogra-

phum Regium excusum Olyssipone

Anno salutis.

1562.

¶ Errata.

Fol. 9. pagina. 2. linea. 1. tumores, lege tum vel. Ibidem li. 2. conten-
dunt, lege confidunt. Ibidem li. 5. tantæ, lege tanta.

Fol. 12. pagina. 2. linea. 8. corroborant, lege corroborat.

Fol. 13. pagina. 1. linea. 19. cõmissum, lege cõmissumq;

Fol. 14. pagina. 1. linea. 1. arregantis, lege arrogantis est.

Fol. 14. pagina. 2. linea. 20. exiliũ, lege exitũ.

Fol. 15. pagina. 1. linea. 20. voluerint, lege noluerint.

Fol. 6. pagina. 2. linea. 1. inflammari, lege inflammari.

Fol. 29. pagina. 2. linea. 4. medestix, lege modestix.

Fol. 31. pagina. 1. linea. 6. ea, lege eam.

Fol. 36. pag. 2. li. 24. ad mitandum, lege ad imitandum.

Res
4454

RE
4
B.